TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE OLUMSUZ YAŞAM DENEYİMLERİNİN ÇOCUĞA YÖNELİK DİSİPLİN UYGULAMALARINA ETKİSİ

Döndü Nilay PENEZOĞLU

ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Betül ULUKOL

ANKARA
2023

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE OLUMSUZ YAŞAM DENEYİMLERİNİN ÇOCUĞA YÖNELİK DİSİPLİN UYGULAMALARINA ETKİSİ

Döndü Nilay PENEZOĞLU

ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Betül ULUKOL

ANKARA
2023

ETİK BEYAN

Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum *"Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ve Olumsuz Yaşam Deneyimlerinin, Çocuğa Yönelik Disiplin Uygulamalarına Etkisi"* başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.
Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Döndü Nilay PENEZOĞLU

Tarih: 01.11.2023
İmza:

KABUL ve ONAY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalında

Döndü Nilay Penezoğlu tarafından hazırlanan Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ve Olumsuz Yaşam Deneyimlerinin Çocukluk Çağı Disiplin Uygulamalarına Etkisi adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak OY BİRLİĞİ ile kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 01/11/2023

İmza

Prof. Dr. Betül ULUKOL

Ankara Üniversitesi

Jüri Başkanı

İmza

Prof. Dr. Ergin ÇİFTÇİ

Ankara Üniversitesi

İmza

Doç. Dr. Fadime YÜKSEL

Ankara Bilkent Şehir Hastanesi

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

İmza

Unvanı Adı ve Soyadı

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Olumsuz Yaşam Deneyimlerinin Çocuğa Yönelik Disiplin Uygulamalarına Etkisi

Çocuğa yönelik kötü muamele ve olumsuz yaşam deneyimlerinin etkileri yaşam boyu devam eder ve nesiller arasında aktarılır. Bu çalışmada annelerin disiplin uygulamaları konusundaki görüşleri, tutumları, çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimlerinin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bakış açılarının disiplin uygulamalarına olan etkisi ve olumsuz yaşam deneyimlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açışına etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmaya Kağızman Devlet Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniğine ayaktan başvuran veya pediatri servisinde 1-12 yaş aralığındaki çocuğu yatmakta olan 219 anne katılmıştır.

Araştırma annelerin çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bakış açıları ile çocuklarına yönelik disiplin uygulamaları arasında bir ilişki olup olmadığının incelendiği analitik tipte bir çalışmadır. Annelerin Olumsuz yaşam deneyimlerini belirlemek için 'The Adverse Childhood Expriences Questionnaire'den adapte edilen Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri soru formu, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine olan bakış açılarını değerlendirmek için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği ve disiplin uygulamalarını değerlendirmek için Disiplin Standartları Anketi kullanılmıştır.

Sonuç olarak çocuk sayısı fazla olan, geniş ailede ve hane içerisinde başka çocuk yaşayan annelerin disiplin skorlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çocukluk çağında fiziksel istismara, fiziksel ve duygusal ihmale, aile içi işlev bozukluklarına maruz kalan annelerin disiplin skorları daha yüksek bulunmuştur. Annelerin çocukluk çağında cinsel istismara uğramış olmalarının kendi çocuklarına uyguladıkları disiplin üzerine etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca fiziksel ihmale, fiziksel ve duygusal istismara uğrayan annelerin toplumsal cinsiyet eşitliği puanlarının diğer annelerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği puanları yüksek olan annelerin de disiplin skorlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: disiplin uygulamaları , olumsuz yaşam deneyimleri, toplumsal cinsiyet, çocuk ihmal ve istismarı

SUMMARY

The Impact of Gender Inequality and Adverse Life experiences on Childhood Disciplinary Practices

The effects of child maltreatment and negative life experiences persist throughout life and are transmitted across generations. This study aims to determine the impact of mothers' disciplinary practices, attitudes, childhood negative life experiences, and perspectives on gender inequality on disciplinary practices, as well as the influence of negative life experiences on perspectives on gender equality.

A total of 219 mothers, whose children between the ages of 1 and 12 either visited the outpatient clinic of the Kağızman State Hospital's Department of Pediatrics or were hospitalized, participated in the study.

The research is an analytical study that examines whether there is a relationship between mothers' childhood negative life experiences and their perspectives on gender inequality, and the disciplinary practices they apply to their children. To identify mothers' adverse life experiences, the Childhood Adverse Experiences questionnaire, adapted from 'The Adverse Childhood Experiences Questionnaire,' was utilized. The study also employed the Gender Equality Scale to assess their perspectives on gender inequality and the Discipline Standards Questionnaire to evaluate disciplinary practices.

As a result, it was determined that mothers with a higher number of children, those from larger families, and those living with other children in the household had higher discipline scores. Mothers who experienced physical abuse, physical and emotional neglect, and dysfunctional family dynamics during their childhood exhibited higher discipline scores. It was found that mothers who experienced sexual abuse during their own childhood did not demonstrate any significant impact on the discipline they apply to their children. Additionally, it was observed that mothers who experienced physical neglect and physical and emotional abuse had higher gender equality scores compared to other mothers. Furthermore, mothers with higher scores on gender equality also had significantly higher discipline scores.

Keywords: disciplinary practices, adverse life experiences, gender roles, child neglect and abuse.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	ii
KABUL ve ONAY	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÖNSÖZ	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR	ix
ŞEKİLLER	x
ÇİZELGELER	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Genel bilgiler	2
1.1.1. Biyolojik ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları	2
1.1.2. Toplumsal Cinsiyet Kavramıyla İlgili Kuramlar	3
1.1.2.1. Biyolojik Kuramlar	3
1.1.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı	3
1.1.2.3. Bilişsel Gelişim Kuramı	4
1.1.2.4. Psikanalitik Kuram	4
1.1.3. Toplumsal Cinsiyet Rolleri	5
1.1.4. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	5
1.1.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Ataerkillik	6
1.1.6. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri	6
1.1.6.1. Fiziksel İstismar	7
1.1.6.2. Cinsel İstismar	7
1.1.6.3. Duygusal istismar	7
1.1.6.4. İhmal	8
1.1.7. Çocuk İhmal ve İstismarının Risk Faktörleri	8
1.1.7.1. Bireysel Risk Faktörleri	8
1.1.7.2. Ailesel Risk Faktörleri	9
1.1.7.3. Toplumsal Risk Faktörleri	9
1.1.8. Çocuk İhmal ve İstismarından Koruyucu Faktörler	10
1.1.8.1. Bireysel ve Ailesel Koruyucu Faktörler	10
1.1.8.2. Toplumsal Koruyucu Faktörler	10
1.1.9. Olumsuz Yaşam Deneyimlerinin Etkileri	11
1.1.10. Disiplin Nedir?	13
1.1.10.1. Çocuğa Yönelik Etkili Disiplin Uygulamaları	14
1.1.10.2. Uygun Olmayan Disiplin Yöntemleri ve Etkileri	15
2. GEREÇ ve YÖNTEM	17
2.1. Araştırmanın Türü	17
2.2. İzinler ve Etik Onay	17
2.3. Evren ve Örneklem	17
2.4. Araştırmaya Alınma Ölçütleri	17
2.5. Araştırmaya Alınmama Ölçütleri	17
2.6. Veri Toplama Tekniği ve Araçları	18

2.6.1. Sosyodemografik Bilgiler Anket Formu 18
2.6.2. Disiplin Standartları Anketi Formu 18
2.6.3. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Soru Formu 21
2.6.4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği 22
2.7. Araştırmanın Hipotezleri 22
2.8. İstatistiksel Yöntem 24

3. BULGULAR 25
3.1. Sosyodemografik Özellikler 25
3.2. Annelerin Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimlerine İlişkin Özellikleri 27
3.2.1. Olumsuz Yaşam Deneyimi Skoru 29
3.2.2. Annelerin Yaş Grupları ve Eğitim Durumlarının Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri ile İlişkisi 30
3.3. Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Bakışı 30
3.3.1. Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Puanlarını Etkileyen Faktörler 32
3.4. Annelerin Disiplin Uygulamalarına İlişkili Özellikleri 37
3.4.1. Annelerin Fiziksel Disiplin Uygulamaları Hakkındaki Düşünceleri 39
3.4.2. Annelerin Çocuğa Yönelik Kötü Muameleye Yönelik Bilgi Edinme Yolları 40
3.5. Ailelerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Annelerin Toplam Disiplin Skoru 41
3.6. Annelerin Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri ve Disiplin Uygulama Skoru Arasındaki İlişki 42
3.7. Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Bakışı ve Disiplin Uygulama Skoru Arasındaki İlişki 43

4. TARTIŞMA 44
5. SONUÇ ve ÖNERİLER 53
KAYNAKLAR 56
EKLER 62
Ek-1. Etik Kurul Onayı 63
Ek-2. Kağızman Devlet Hastanesi İzin Belgesi 64
Ek-3. Demografik Veriler Anket Formu 65
Ek-4. Disiplin standartları anket formu 66
Ek-5. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Anketi 68
Ek-6. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Anketi İçin Kullanım İzni 69
Ek-7. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği 70
Ek-8. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği İçin Kullanım İzni 71
ÖZGEÇMİŞ 72

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimine başlamamamda büyük katkısı olan ve çocukların daha huzurlu bir ülkede ve dünyada yaşamaları adına verdiği çaba ile eğitimim süresince yolumu aydınlatan, yüksek lisans eğitimi hayalimi duyduğunda en az benim kadar heyecanlanan, eğitimim süresince bilgisini, sevgisini ve sabrını benden esirgemeyen, tez danışmanı hocam Prof. Dr. Betül ULUKOL'a,

Yan dal eğitimi ve yüksek lisans sürecimi eş zamanlı sürdürdüğüm son bir yılda desteklerini esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Ergin ÇİFTÇİ ve Prof. Dr. Halil ÖZDEMİR'e ve birlikte çalışmaktan büyük keyif aldığım Uzm. Dr. Belkıs Hatice İNCELİ'ye,

Asistanlık yıllarımızdan itibaren farklı bakış açıları ile üçüncü gözüm olan Uzm. Dr. Utku ÇAĞLAYAN ve Uzm. Dr. Selin SEVİNÇ'e, tanıştığımız günde beri her anımda her duygumda tüm kalbi ile yanımda olan canım kardeşim Uzm. Dr. Begüm MURT'a, araya saatler ve binlerce kilometre girmiş olsa da her an telefonun diğer ucunda olan Uzm. Dr. Melih AKYÜZ'e,

Tüm eğitim hayatım boyunca desteklerini benden esirgemeyen, sonsuz güvenleri ile hep yanımda duran anneme, babama ve kardeşime,

Kağızman'da yaşayan, çalışmamda yer alan ve dürüstçe sorularımı yanıtlayan tüm kadınlara ve hayatta yanımda durabilen herkese sonsuz teşekkürlerimle…

Dr. Döndü Nilay PENEZOĞLU

Kasım, 2023

SİMGELER ve KISALTMALAR

ACE	Adverse Childhood Experiences
CDC	The United States Center for Disease Control and
ÇÇOYD	Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimi
DSA	Disiplin Standartları Anketi
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
EUROSTAT	Avrupa İstatistik Ofisi
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
SS	Standart Sapma
TCEÖ	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği
TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması

ŞEKİLLER

Şekil 1. Toplam Cinsiyete Eşitliği ve Toplam Disiplin Puanları Dağılımı 43

ÇİZELGELER

Çizelge 2.1. Disiplin Standartları Anketinde Yer Alan Fiziksel Disiplin Uygulamalarının Şiddet Derecesi. 20

Çizelge 2.2. Disiplin Standartları Anketinde Yer Alan Duygusal/Sözel Disiplin Uygulamalarının Şiddet Derecesi. 21

Çizelge 3.1. Annelerin Sosyodemografik Özellikleri. 25

Çizelge 3.2. Ailelerin Sosyodemografik Özellikleri. 26

Çizelge 3.3. Annelerin Çocukluk Dönemlerinde Olumsuz Yaşam Deneyimleri Sıklığı. 28

Çizelge 3.4. Annelerin Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri Sıklığı. 29

Çizelge 3.5. Olumsuz Yaşam Deneyimi Skoru. 29

Çizelge 3.6. Annelerin Yaşları ve Eğitim Durumları ile Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimi Skorları Arasındaki İlişki. 30

Çizelge 3.7. Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeğine Cevapları. 31

Çizelge 3.8. Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği Puanları. 32

Çizelge 3.9. Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Puanlarını Etkileyen Sosyodemografik Faktörler. 33

Çizelge 3.10. Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Puanları ve Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri Arasındaki İlişki. 35

Çizelge 3.11. Annelerin Disiplin Standartları Anketine Verdikleri Yanıtlar. 38

Çizelge 3.12. Annelerin Fiziksel Disiplin Aracı Olarak Kullandığı Materyaller. 39

Çizelge 3.13. Annelerin Disiplin Uygulaması Olarak Vurulabileceğini Kabul Ettikleri Bölgeler. 40

Çizelge 3.14. Annelerin Çocuğa Yönelik Kötü Muameleye Dair Bilgi Edinme Yolları. 40

Çizelge 3.15. Annelerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Toplam Disiplin Skoru. 41

Çizelge 3.16. Annelerin Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri ve Disiplin Puanları Arasındaki İlişki. 42

1. GİRİŞ

Disiplin, yetişkinlerin kurduğu, çocuğun dünyaya mutlu ve etkili bir şekilde uyum sağlaması için tasarlanmış bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Howard, 1991). Disiplin uygulamaları kültüre, toplum ve aile yapısına göre farklılık göstermektedir. Genel olarak aileler disiplin kazandırmak için; mutlak otorite, kayıtsız ve ilgisiz kalma, aşırı koruyucu olma, aşırı hoşgörülü olma gibi yollara başvurabilirler. Geleneksel aile yapısına sahip toplumlarda fiziksel cezalandırma yöntemlerinin sözel disiplin yöntemlerine göre daha çok tercih edildiği bilinmektedir.

Amerikan Pediatri Akademisi etkili disiplinin üç bileşeni üzerinde durmaktadır; olumlu, destekleyici ve sevgi dolu çocuk ebeveyn ilişkisi, olumlu pekiştireçler ile istenen davranışların artırılması ve uygun teknikler (mola, ayrıcalıkların kısıtlanması vb.) ile istenmeyen davranışın azaltılması (Sege vd., 2018)

"Disiplin" ve "cezalandırma" çoğu zaman benzer şekilde değerlendirilmektedir. Ceza yıkıcı davranışa verilen tepkidir. Oysaki disiplin, sorunlu bir davranış görüldüğünde ne yaptığımız ve o davranışı nasıl değiştirdiğimizle ilgilidir. Fiziksel cezalandırma, çocuğu aşağılamak ve sevgiden yoksun bırakmak ebeveynlerin kullandıkları olumsuz disiplin uygulamalarından bazılarıdır (Özmert, 2006). Fiziksel cezalandırma, çocukların temel insan haklarını ihlal etmekle kalmaz, aynı zamanda yaşam boyu etkisi sürecek olumsuz sonuçlar doğurur. Bu şekilde disipline edilen ve süreklilik halinde fiziksel cezalandırmaya maruz kalan çocuklar için agresif bir rol model oluşmaktadır. Bu çocuklarda yalan söyleme, başkalarını suçlama ve ileri yaşlarda fiziksel agresyon, madde kullanımı, şiddet ve suça eğilimli olma davranışlarının arttığı görülmektedir.

Disiplin uygulamalarında yaşanan en önemli sorun, uygulayıcıların disiplin kavramı hakkındaki farklı algılarıdır. Geleneksel disiplin uygulamaları çoğunlukla şiddet içermesi nedeniyle kabul edilebilir değildir. Disiplin kavramının bireyde yaptığı çağrışımlar ve disiplin uygulamalarının şekillenmesinde rolü olan etkenlerin saptanması ve gerektiğinde bu etkenlere müdahale edilmesi doğru disiplin uygulamalarının da şekillenmesine yardımcı olacaktır.

Cinsiyet; kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikler olarak tanımlanır. Toplumsal cinsiyet ise kadının ve erkeğin sosyal olarak

belirlenen rol ve sorumluluklarını ifade eder, biyolojik farklılıklardan dolayı değil, kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmamızı beklediğiyle ilgili bir kavramdır (Akın, 2007; Hunter ve Kilstrom, 1979). Bireyler, doğdukları andan ölümlerine kadar geçen süre içerisinde toplumun kendilerinden beklentilerini öğrenir ve bunu gerçekleştirmeye çalışır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği; fırsatları kullanma, kaynakların ayrılması ve kullanımında, hizmetleri elde etmede bireyin cinsiyeti nedeniyle ayrımcılık yapılmamasıdır. Her ne kadar biyolojik cinsiyeti paralelinde bireylerden erkeksi ya da kadınsı davranışlar beklemenin yanlış olduğu bilinse de ülkelerin kültürleri sonucu ortaya çıkan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını kırmak kolay değildir (Harris, 1994). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin getirdiği yüklerin kişilerin davranış özelliklerini şekillendirebileceği bilinmektedir. Bu özellikler de erişkin bir bireyin disiplin pratiğini etkileyebilir.

Bu çalışmanın amacı; annelerin çocukluk dönemlerinde yaşadıkları olumsuz yaşam deneyimlerinin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bakış açılarının kendi çocuklarına olan disiplin uygulamalarına etkisini değerlendirmektir.

1.1. Genel bilgiler

1.1.1. Biyolojik ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları

Biyolojik cinsiyet, kadın veya erkeğin ikincil cinsiyet özelliklerinden doğan biyolojik ve fizyolojik farklılıklarını ifade eder. Biyolojik olarak "kadın ve erkek olmak, doğal ve doğuştan olarak adlandırılırken, kadınlık ve erkeklik ise toplumsallaşma süreci ile beraber kültürel bir yapılanmaya işaret etmektedir.

Toplumsal cinsiyet, İngilizce'de 'gender' olarak ifade edilmektedir. Bireyin hangi cinsten olduğuna ilişkin bilgiye, bu bilgi dahilinde olmak üzere toplumsal düzlemde bireyden beklenenlere ve toplumda bireye biçilen konuma işaret eder (Vatandaş, 2007).

Toplumsal cinsiyet biyolojik farklılıklardan dolayı değil, kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili bir kavramdır ve sosyal olarak belirlenen rol ve sorumlulukları ifade eder (Akın ve Demirel, 2003). Toplumsal cinsiyet farklılığı psikososyal yapılanmayla oluşmakta ve zamanla değişim

gösterebilmektedir (Europian Commission, 2006). Toplumsal cinsiyetin farklı yerlerde ve toplumlar arasında değişmeye devam etmesi doğal olmaktan ziyade, kültürel ve toplumsal bir nitelik olduğunun kanıtıdır (Risman ve Davis, 2013).

1.1.2. Toplumsal Cinsiyet Kavramıyla İlgili Kuramlar

1.1.2.1. Biyolojik Kuramlar

Biyologlar, biyolojik ve fizyolojik farklılıkların toplumsal cinsiyet rollerinin temelini oluşturduğunu öne sürmektedir. Bu kuram, anne karnında erkek ve kadın cinsiyet hormonlarına maruziyet, ergenlik gibi kritik gelişim dönemlerinde cinsiyet hormonlarındaki farklılıklar, beynin yapısal ve işlevsel yönlerindeki farklılıklar ile ilgilenmektedir (Hamburg ve Lunde, 1966).

Geçmişte yapılan bazı çalışmalar kadın ve erkek cinsiyetinin türe özgü getirdiği biyolojik ve hormonal farklılıkların davranışlara yansımasını destekler niteliktedir. Quadango ve arkadaşlarının 1977 yılında yaptığı bir çalışmada, doğum öncesi anne karnında kasıtlı olarak testosterona maruz bırakılan dişi maymunların diğer dişilere göre daha sert oyun oynadıkları tespit edilmiştir (Quadagno vd., 1977).

İnsan neslinin devamlılığı için doğurganlık özelliğinin kadına özgü olması da cinsiyet rollerinin farklılaşmasındaki temel nedenlerden biridir. Gebelik ve annelik ile gelişen fizyolojik ve psikolojik değişiklikler kadın ve erkeğin benimsedikleri rollerin ayrışmasına da yol açmaktadır. Buss'a göre kadınlar, doğum sonrası süreçte emzirme, bebek bakım ihtiyaçlarını sağlama amacıyla vaktini ev içinde geçirmek zorunda kalırken, temel yaşam kaynaklarını sağlamak için erkekler dış dünyanın sorumluluklarını yüklenmektedir (Buss, 1995).

1.1.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Bandura, bireyin her şeyi doğrudan öğrenmesine gerek olmadığını, başkalarının deneyimlerini izleyerek de birçok şeyin öğrenileceğini öne sürer. Sosyal öğrenme kuramının temelinde gözlem ve taklit etmeye dayalı dolaylı bir öğrenme vardır (Bandura ve Walters, 1977).

Çocukluktan itibaren biyolojik cinsiyete uygun bir şekilde toplumsal cinsiyet farklılıkları öğrenilir ve çocuklar rol modelleri ile tutarlı bir şekilde davranmaları için yetişkinler tarafından teşvik edilir. Birey, içinde bulunduğu toplumun cinsiyet bakış açısına uygun davrandığında ödüllendirilir, davranmadığında ise cezalandırılır. Bu şekilde güçlü bir sosyal öğrenme mekanizması ile davranışlar biçimlenir.

Genel olarak bakıldığında kadınlara temizlik, çocuk bakımı ve yetiştirilmesi, yemek yapmak gibi görevler düşmekte erkek ise para kazanmak ve aileyi geçindirmekle sorumlu tutulmaktadır. Ev hayatında yüklenen sorumluluklar sonucunda kadınlar dış dünya ile daha az etkileşimde bulunmakta ya da daha düşük pozisyonlarda görev almaktadır (Güldü ve Kart, 2009; Ridgeway ve Smith-Lovin, 1999).

Kadınlara dayatılan cinsiyet rolleri, geleneksel erkek egemenliğinin devamlılığını sürdürmeyi amaçlamaktadır. Kadınlar bu düşüncenin yıkılması adına kendilerini geliştirmekte iken erkekler konumlarının sabit kalmasını ve eski düzenin devam etmesini istemektedir (Diekman vd., 2004).

1.1.2.3. Bilişsel Gelişim Kuramı

Bilişsel gelişim kuramına göre çocuklar kendi bilişsel farkındalıkları sayesinde toplumsal cinsiyet kavramlarını anlarlar. Bu kuramın temsilcilerinden olan Kohlberg'e göre çocuklar üç ayrı farkındalık kazanımı ile cinsiyet rollerini şekillendirir. İlk aşamada fiziksel farklılıkları ayırt ederek kendilerini ve diğer insanları sınıflandırırlar. İkinci aşamada cinsiyetin sürekli olduğunu ve son olarak fiziksel görünümlerinde değişiklik olsa bile cinsiyetin değişmeyeceğini anlarlar ve sonrasında da cinsiyete özgü davranışlar göstermeye başlarlar (Donenberg ve Hoffman, 1988; Dökmen, 2004).

1.1.2.4. Psikanalitik Kuram

Freud'a göre kişinin sağlıklı olması için içgüdülerin dengede olması gerekmektedir. İçgüdü kavramının, insan kişilik ve davranış gelişimlerini etkilediğini ve hatta bunun evrensel bir mirastan kaynaklandığını düşünmektedir. Davranışlarımız doğuştan gelen dürtüler, güdüler, cinsellik ve saldırganlık çerçevesinde meydana gelmektedir. Psikanalitik kuramın odak noktalarından biri psikoseksüel gelişim dönemlerinin tanımlanmasıdır. Beş farklı gelişim döneminin her birinde cinsel ilgi (libido) bedenin farklı bir bölgesine yönelmektedir.

Oral dönemde çocuk, annesinin kendisinden ayrı olduğunun farkında değildir ve ilgi ağız (emme) üzerindedir. Anal dönemde ise ilgi anüstedir ve dışkılamanın nereye ne zaman yapılacağı ilgi konusudur. Hayatın ilk üç yaşını kapsayan bu dönemlerde çocuk cinsiyetinin henüz farkında değildir. Fallik dönem ile beraber kadın ve erkek arasındaki farklılıklar anlaşılmaya başlanır ve beş yaş civarında cinsel kimlik şekillenir. Kız çocuklar penislerinin olmadığını fark ettiklerinde kendilerini eksik hissedebilirler (Elektra kompleksi). Erkek çocuklar da kızlarda penis olmadığını fark ettiklerinde kendilerinin de penislerini kaybedebileceklerini düşünerek korkuya kapılırlar (Kastrasyon kompleksi). Ayrıca cinsel ilgileri bu dönemde anneye yönelik olduğu için babalarının kendilerine zarar vereceğini düşünürler (Oedipus kompleksi) (Person ve Ovesey, 1983).

Latent dönem (5-12 yaş) süresince bastırılmış olan cinsel ilgi ve dürtüler, genital dönemle beraber (12 yaş ve sonrası) fizyolojik değişimlerle beraber ortaya çıkar.

Psikanalitik kurama göre, eğer kişi bu süreçler boyunca kendi hemcinsi ile olan cinsel kimlik özdeşimini gerçekleştirir ve o cinsiyeti içselleştirirse toplumsal cinsiyeti de biyolojik cinsiyetine uygun olarak şekillenir(Vargel Pehlivan, 2017).

1.1.3. Toplumsal Cinsiyet Rolleri

Toplumsal cinsiyet rolleri bireyi istek ve yeteneklerine bakmaksızın bir kalıba koyar. Bireyin doğumundan itibaren yer aldığı toplum ve o toplumun kültürüne uygun olarak, kendi biyolojik cinsiyetine göre toplumsal roller atfeder. Roller toplum yapısı, kültür seviyesi, inancı, bulunduğu zaman dilimine göre tekrar tekrar biçimlenir ve ilk benimsenen roller değişebilir (Ökten, 2009). Ne yapıp ne yapmayacağı nasıl davranması gerektiği bu toplumsal cinsiyet rolü çerçevesinde şekillenir böylece kişinin kendini algılayış ve ifade ediş şekli içinde bulunduğu topluma göre değişir (Bingöl, 2014).

1.1.4. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Toplumsal cinsiyet eşitliği; fırsatları kullanma, kaynakların ayrılması ve kullanımında, hizmetleri elde etmede bireyin cinsiyeti nedeniyle ayrımcılığa uğramaması olarak tanımlanmaktadır (Akın ve Demirel, 2003). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramı ise

biyolojik, genetik ya da fiziksel özelliklerin farklılıklarından kaynaklı değil, toplumun kadın ve erkeğe biçtiği rollerden kaynaklanmaktadır.

Toplumun ve kültürlerin atfettiği roller nedeniyle kadının aleyhinde birçok eşitsizlik doğar. Kadın öğrenim, meslek ve iş hayatına katılım, sağlık hakkı gibi birçok alanda erkekten geri planda kalır. İçinde bulunduğumuz toplum, korkusuzluk, bağımsızlık, saldırganlık, güçlü ve iktidar sahibi olma gibi aktif roller erkeğe yüklemişken, sevecenlik, duygusallık, bağımlılık ve boyun eğen taraf olma gibi pasif roller kadına dayatılmaktadır. Yüklenen roller yalnızca kadınların değil erkeklerin de hayata katılış biçimlerini yönlendirmektedir.

1.1.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Ataerkillik

Ataerkil kelimesi Türkçe kökenlidir ve anlamı erkek iktidarı demektir. Latince patria (baba) ve Yunanca achein (hükmetmek) kelimelerinin birleşimiyle türetilen 'patriarka' kelimesi de batı dillerinde ataerkillik ile aynı anlama gelmektedir. Ataerkilliğe dayanan, ataerki temel alan oluşumlara "ataerkil" veya "patriarkal" denir (Korkmaz ve Başer, 2019). Ataerkil sistem kadını ev ve aile hayatı ile sınırlandırmakta; siyaset, iş hayatı, kültürel hayat gibi kamusal alanlar ise erkek egemenliğine bırakılmaktadır.

Günümüzde kadınlar hayatlarının her döneminde ataerkil düzenin ayrımcılığı ile karşı karşıya kalmaktadır. Ancak tarihin ilk dönemlerinde kadın erkek arasında bu denli belirgin bir eşitsizliğin olmadığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği özellikle toplumların yerleşik düzene geçmesi ile belirgin hal almıştır.

1.1.6. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri

Çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimleri bütün olarak bakıldığında ihmal; fiziksel, cinsel, duygusal istismar veya işlev bozuklukları olan bir ailede (hane içi şiddet, anne baba ayrılığı, hane halkından birinin cezaevine girmesi ya da madde kullanımı gibi problemleri olan birinin varlığı) yaşamak gibi durumlara yaşamın ilk 18 yılında maruz kalmak olarak tanımlanabilir.

Dünya Sağlık Örgütü, çocuğa yönelik kötü muameleyi çocuğun hayatına, sağlığına, gelişimine, güven, sorumluluk ve becerileriyle ilgili genel değerlerine, bakım verenler ve diğer otorite figürleri tarafından zarar verilmesi şeklinde tanımlamaktadır. Fiziksel, cinsel ve

psikolojik/duygusal istismar ve çocuğun ihmal edilmesi çocuğa yönelik kötü muamelenin alt başlıkları olarak değerlendirilir.

1.1.6.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, ebeveyn veya bakıcı tarafından bir çocuğa, vurma tekmeleme, dövme, yakma gibi şekillerde yaralamayı veya zarar vermeyi içerir. Fiziksel istismar çoğu zaman çocuğun disipline edilmesi kastıyla ya da kişilerin öfke kontrollerini sağlayamaması sonucu gerçekleşir. Çocuğun beden bütünlüğünde gözle görülür hasara yol açabileceği için diğer istismar tiplerine göre daha kolay fark edilir (Duran ve Açar, 2023).

1.1.6.2. Cinsel İstismar

Henüz cinsel gelişimini tamamlamamış bir çocuğun ya da ergenin, bilinçli bir şekilde onay vermesinin mümkün olmadığı, sonuçlarını kavrayamayacağı bir cinsel aktiviteye, bir erişkin tarafından güç kullanarak, tehdit ya da kandırma yolu ile dahil edilmesi ve cinsel haz unsuru olarak kullanılmasıdır.

Cinsel istismar farklı şekillerde gerçekleşebilir:

- Temas içermeyen cinsel istismar: Cinsel içerikli konuşma, teşhircilik ve röntgencilik, pornografik malzeme olarak kullanmak vb. davranışları kapsar.

- Temas içeren cinsel istismar: İstismarcı kurbana dokunabilir ya da kurbanı kendisine dokunması için zorlayabilir. Bu temas; cinsel bölgelere dokunmaktan penetrasyona kadar geniş bir yelpazede gerçekleşebilir.

1.1.6.3. Duygusal istismar

Çocuğa bakım veren kişi tarafından bilinçli bir şekilde değersiz, kusurlu sevilmeyen, istenmeyen olarak hissettirilmesi ya da sadece bazı davranışları sergilemesi halinde değerli olabileceğinin hissettirilmesidir. Bu eylemler gözle görünür bir iz bırakmamakla beraber, çocuğun fiziksel veya zihinsel sağlığına, ruhsal, ahlaki veya sosyal gelişimine zarar verme olasılığı yüksektir ve bu etkiler yıllar sonra ortaya çıkabilir. Küçümseme, suçlama, tehdit

etme, korkutma, ayrımcılık yapma veya alay etme, düşmanca davranma duygusal istismar için örnektir (Kütük ve Bilaç, 2017).

1.1.6.4. İhmal

Ebeveynlerin, devletin veya diğer ilgili kurumların çocuğa yönelik gerçekleştirmekle yükümlü oldukları davranışları yerine getirmemeleridir. İhmal, bir çocuğun kendi potansiyelini gerçekleştirememesi ile sonuçlanır (Keeshin ve Dubowitz, 2013). Ancak son zamanlarda literatürde yer bulan 'helikopter ebeveyn' kavramı da ihmalin farklı bir şekline dikkat çekmektedir. Sevginin aşırı bir şekilde sunulması, gereğinden fazla maddi imkan sağlanması, abartılı aktif davranışların sergilenmesi ve aşırı korumacı davranılması da ihmal olarak değerlendirilmektedir (Beyaz, 2021).

1.1.7. Çocuk İhmal ve İstismarının Risk Faktörleri

Olumsuz yaşam deneyimlerine maruz kalmak ya da tanıklık etmek, çocukları uzun yıllar boyunca etkileyebilir ve kendi potansiyellerini gerçekleştirmelerinin önünde önemli bir engel olabilir. Çocuk ihmal ve istismarına yol açabilecek potansiyel risk faktörlerini bilmek ve gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak, böyle bir durumla karşılaşıldıktan sonra yapılacak tüm müdahalelerden daha değerlidir. Bu risk faktörlerini bireysel, ailesel ve toplumsal olmak üzere üç farklı başlık altında toplamak mümkündür.

1.1.7.1. Bireysel Risk Faktörleri

- Çalışmalarda 0-2 yaş aralığında istismar sıklığının daha az olduğu, genel anlamda 6-8 yaş aralığındaki çocuklarda riskin arttığı belirtilmektedir (Sedlak vd., 2010).
- Azınlıkların çocukları
- Az gelişmiş ülkelerde, cinsiyetler arasında belirgin fark vardır, kız çocukları daha büyük risk altındadır (Sedlak, 1997).
- Zor mizaçlı, yeme ve uyku problemleri olan, akran ilişkilerinde sorun yaşayan veya saldırgan davranışlarda bulunan arkadaşları olan çocuklar ve gençler
- Özel gereksinimleri olan çocuklar
- Mülteci çocuklar
- Alkol ya da madde kullanımı

1.1.7.2. Ailesel Risk Faktörleri

- Zihinsel sağlık sorunları, kronik fiziksel hastalıklar gibi özel ihtiyaçları olan çocukların bakımında zorluk yaşayan aileler
- Genç yaşta veya bekar ebeveyn olmak
- Düşük gelirli aileler, ekonomik yetersizlik, işsizlik
- Eğitim düzeyi düşük ebeveynler
- Disiplin için fiziksel ceza uygulamalarına başvuran ve tutarsız davranışlara sahip ebeveynler
- Ebeveynlerin çocukluk çağında olumsuz yaşam deneyimi öyküsü
- Ebeveynler arasında iletişim problemleri
- Ebeveynlerin çocuktan gerçekçi olmayan gelişim beklentileri
- Ebeveynlerin adli geçmişi (hükümlülük, adli suçlular vb.)
- Aile içi şiddet varlığı
- Evlilik dışı birliktelikler, çok eşlilik
- Stresli gebelik süreci, istenmeyen/plansız gebelik
- Anne – bebek arasında bağlanma problemleri
- Çocuk bakımı ve gelişimi hakkında yeterli donanıma sahip olmayan ebeveynler
- Benlik saygısı düşük ebeveynler

1.1.7.3. Toplumsal Risk Faktörleri

- Şiddet ve suç oranlarının yüksek olduğu toplumlar
- Eğitim oranının düşük olması
- Çocuğa toplumun verdiği değerin yetersiz olması
- Uyuşturucu ve alkole erişimin kolay olduğu toplumlar Sosyal çevrenin bozuk olduğu, barınma, gıda gibi temel yaşam ihtiyaçlarının sağlanamadığı toplumlar
- Savaş, göç ve doğal afetlerle mücadele eden toplumlar
- Toplumdaki işsizlik ve yoksulluk düzeyinin yüksek olması
- Koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerine erişimin kolay olmaması
- Toplumsal cinsiyet eşitsizliği
- Medya ve sanal ortam kontrolünün yeterli olmadığı toplumlar
- Çocuk ve aileyi korumaya yönelik yasaların ve politikaların yetersiz olduğu toplumlar

1.1.8. Çocuk İhmal ve İstismarından Koruyucu Faktörler

İhmal ve istismar tek bir nedene bağlı olmaksızın, farklı biçimlerde ve birden fazla şekilde gözlenebilir. Birçok risk faktörü olduğu gibi hem ailenin hem çocuğun hem de toplumun sahip olduğu bazı özellikler ihmal ve istismardan koruyucu olabilir.

1.1.8.1. Bireysel ve Ailesel Koruyucu Faktörler

- Temel gıda, barınma ve sağlık gereksinimlerini karşılayabilen aileler
- Çocukların güvenli bir bakım ortamında ve tutarlı bir aile yapısı ile desteklendiği ev ortam
- Çocuklara ebeveynler haricinde de rol model olan yetişkinlerin olması
- Yüksek eğitim düzeyine ve beraberinde maddi gelire sahip olan ebeveynler
- Sosyal destek ağları kuvvetli ve çevreleriyle sağlıklı ilişkileri olan ebeveynler
- Bakım verenlerin (ebeveyn, bakıcı, büyükanne büyükbaba gibi) birbirleri ile tutarlı olduğu ve kuralların bu tutarlılık ile uygulandığı aileler
- Hane içinde olan erişkin çatışmalarının barışçıl bir şekilde çözüldüğü aileler
- Çocuklarıyla beraber eğlenceli, olumlu faaliyetlerde bulunan aileler
- Olumlu arkadaşlıkları ve akran ağları olan çocuklar
- Okulda başarılı olan çocuklar

1.1.8.2. Toplumsal Koruyucu Faktörler

- Fiziksel ve ruhsal tıbbi bakıma erişimin kolay olduğu toplumlar
- Ekonomik açıdan güçlü ve sosyal devlet politikalar dahilinde mali yardıma erişimin kolay olduğu toplumlar
- Güvenli barınma koşullarının olduğu toplumlar
- Kaliteli okul öncesi eğitimin ve çocuk bakımının sağlandığı toplumlar
- Bakım veren kişilerin, özellikle kadınların aile dostu politikalarla çalışma fırsatlarının sağlandığı toplumlar
- Şiddetin kabul görmediği toplumlar

1.1.9. Olumsuz Yaşam Deneyimlerinin Etkileri

İhmal ya da istismarın boyutu ne olursa olsun çocuklar hem çocukluk hem de erişkinlik dönemlerinde mutlaka bunun etkilerini taşırlar. Yaşanan kötü muamelenin sıklığı ve sayısı arttıkça erişkinlik döneminde görülen sağlık problemleri ve riskli davranışların sıklığı da artmaktadır. Perinatal dönemden çocukluğa ve ergenliğe uzanan süreç nöroplastisitenin yüksek olduğu ve çevresel faktörlerin etkisiyle beynin yeniden şekillenmeye duyarlı olduğu dönemdir. Yaşanan olumsuz yaşam deneyimlerinin etkilerinin erişkinlik dönemine yansıması epigenetik mekanizmalarla açıklanmakta ve erken yaşam programlanması olarak adlandırılmaktadır (Brunton ve Russell, 2010). Travmanın sonraki nesillerde etkilerinin biyolojik bağlantılarıyla ilgili çalışmalar son yıllarda giderek artmaktadır. Özellikle Holokost mağdurlarında ve onların çocuklarında travma sonrası stres bozukluğunu sık görülmesi ve bunun nörobiyolojik mekanizmalarının açıklanması ile netlik kazanmaya başlamıştır (Yehuda vd., 2018). Ayrıca çocuklukta yaşanan şiddetin, ergenlik ve yetişkinlik döneminde şiddetin uygulanmasına yol açtığını belirten 'şiddet döngüsü' veya 'şiddetin nesiller arası aktarımı' literatürde yaygın olarak kabul edilmektedir. İhmal ve istismara uğramış kişilerin, kendi çocuklarını ve ebeveynlerini istismar etme riski yüksektir. Nesiller arasında bu şiddet döngüsünü açıklamak için sosyal öğrenme teorisi, bağlanma teorisi, nöropsikolojik modeller ve davranış genetiği alanında çalışmalar mevcuttur.

Yirminci yüzyılın ortalarından itibaren istismarı gerçekleştiren kişilerin özelliklerini değerlendirme konusunda psikolojik kuramlar hakim olmuştur. İhmal ve istismar uygulayıcılarının genellikle ebeveynler olmasından yola çıkan bu kuramda çocukluk çağında olumsuz yaşam deneyimlerine maruz kalan ebeveynlerin kendi çocuklarına karşı benzer tutumlar sergileyebileceği ve kişinin geçmiş deneyimlerinin kendisi, geleceği ve dünya hakkında olumsuz bir değerlendirmede bulunması için temel oluşturduğu savunulmuştur (Rush ve Beck, 1978).

Sosyolojik kuramlarda aile ve ebeveynlerle beraber toplumun değer yargılarının, kültürel, ekonomik ve sosyal yapısının ihmal ve istismara zemin hazırlayacağı vurgulanmaktadır. Parke ve Collmer, 1975 yılında toplumların çocuğa yönelik kötü muamelede etkisini ilk kez dile getirmiştir. Örneğin fiziksel şiddetin disiplin aracı olarak görülmesi toplumsal bakış açısı düzeyinde değişmediği sürece fiziksel şiddet kabul edilebilir bir uygulama olarak varlığını sürdürecek ve gelecek nesillerde şiddet davranışının yaygınlaşarak devam etmesine yol açacaktır (Parke ve Collmer, 1975).

Çocuk yaşta evlilikler toplum için "geleneksel" olsa bile "zararlı geleneksel uygulamalar" başlığı altında değerlendirilir ve özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde büyük bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Çocuk yaşta erken ve zorla yapılan evlilikler şiddet, istismar, cinsel ilişkiye zorlanma, eğitim kısıtlılığı ve üreme sağlığı sorunlarını da beraberinde getirmektedir (Köseli, 2020). Erken yaşta ağır sorumluluklarla baş etmek zorunda kalan bu çocuklar, ebeveyn oldukları takdirde çocukları ile duyarlı ve sağlıklı bir bağlanma ilişkisi kuramamaktadırlar (Akgün ve Yeşilyaprak, 2011). Erken yaşta evlendirilmiş bu annelerin çocuklarına aktaracağı bilgiler sınırlı olacak ve kız çocuğunun kendine karşı yapılan davranışları sorgulayacak bilinç düzeyinde olmaması durumunda benzer şekilde ihmal ve istismar edilme riski de artacaktır (Yalçın ve Erdoğan, 2013).

Çocuk yetiştirme tarzları, aile kurumunun yapısı ve dinamikleri, çocuk istismarı ve ihmaline karşı toplumların bakış açısı tarihsel analiz yöntemiyle incelenmesi psikotarihin çalışma alanlarından biridir (Öztürk, 2018). Kayıp veya kötü muamele gibi geçmişten gelen çözülmemiş sorunlarla uğraşan ebeveynler, çocuklarının ihtiyaçlarına uyum sağlamakta zorluk çekebilir bu da ebeveyn - çocuk etkileşiminin bozulmasına yol açabilir (Dashorst vd. 2019). Lloyd de Mause kitaplarında ve çalışmalarında çocuk yetiştirme disiplinlerinin tarih boyunca değişimine dair bir teori ortaya koymaktadır. Bu teoriye göre aile çocuk ilişkisinin evrimi, ebeveynlerin nesiller boyunca kendi çocukluk travmalarını çocuklarına yansıtması ve onları travmatize etmesi ile başlamakta ve yüzyıllar içerisinde değişerek çocuğa karşı üst düzey empati ile günümüze uzanmaktadır (DeMause, 1988). Lloyd de Mause'a göre kötü muamele ile yetişen çocuklar empatiden uzak bir çocuk yetiştirme stili ile büyümeleri nedeniyle, ebeveyn olduklarında kendi travmalarını yeniden işleyemedikleri için kendi çocuklarını da travmatize edeceklerdir. Savaş, soykırım ve şiddet gibi durumlar sadece içinde bulunulan zamanda bireyleri etkilemekle kalmaz aynı zamanda nesiller arası travmanın aktarımıyla toplumu uzun vadede etkileyebilir. Bu ebeveynler çocukları için düşünme, hissetme ve davranış biçimleri için model olurlar, yetiştirdikleri çocuklarda da güvensizlik, düşük benlik saygısı ve karamsar bakış açısı hakim olur (Bowers ve Yehuda, 2016).

Sinir bilim ve genetik alanındaki ilerlemeler çocuk ihmal ve istismarının nesiller arası aktarımının epigenetik düzenlenme mekanizmalarını ve olumsuz yaşam deneyimlerinin kişiyi ve sonraki nesilleri ne denli etkilediğini anlamamızda yol gösterici olmaktadır. Epigenetik, DNA dizisinde değişiklik olmaksızın gen ekspresyon programları üzerinde uzun vadeli etkileri olan çeşitli süreçleri ifade eder. Bir genin kromatin yapısı ve transkripsiyonel

aktivitesini tanımlayan DNA metilasyonu ve histon modifikasyonları epigenetik süreçlerde kilit rol oynamaktadır (Delcuve vd., 2009). İntrauterin dönem dahil olmak üzere her türlü deneyim, aslında genoma yerleşmekte ve yetişkinlik döneminde davranışları programlamaktadır. Annenin doğum öncesi ve sonrası depresif ve anksiyöz belirtileri, çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimini etkilemektedir (Bridgett vd., 2015). Aynı prenatal süreçte olduğu gibi özellikle hipotalamopitüiter aks gelişiminin programlanması ve nöroplasisite üzerine olan etkiler sonucunda bebekte epigenetik geçişle aktarılan nörobilişsel ve davranışsal sonuçlar izlenmektedir (Yurdakök, 2014). İnsanlar kendilerinden önceki kuşaklara kuvvetli bağlarla bağlıdır, bu nedenle travmanın kuşaklararası aktarım mekanizmalarını epigenetik alanda yapılan çalışmalarla birlikte bir bütün olarak değerlendirmek çocuk istismar ve ihmalini önleme ve tedavi etme süreçlerine daha kapsamlı bir perspektif sunarak gelişimine katkıda bulunacaktır.

1.1.10. Disiplin Nedir?

Disiplin kelime anlamı olarak "öğretmek" anlamına gelen Latince "disciplinare" sözcüğünden türetilmiştir (Wolraich ve Aceves, 1998). Disiplin eğitimin temel kavramlarından biridir. Sosyal hayata uyumun önemli bir parçası olan disiplin, yetişkinler tarafından organize edilen bir yaşam düzenini ifade etmektedir. Çocukların, biyolojik psikolojik ve toplumsal gereksinimleri yaşamın ilk yıllarında bir yetişkin tarafından belirli bir düzende şekillendirilmeli ve çocuğun bu düzene uyması sağlanmalıdır (Onur, 1979). Disiplin uygulamaları, sosyal olarak kabul edilebilir davranışları öğretmek ve pekiştirmek için tutumlardan, ödüllerden ve cezalardan yararlanan çok faktörlü bir yaklaşımı içerir. Disiplin sayesinde sevgi ve güven ilişkisi eşliğinde benlik temelleri atılır, diğer insanları anlama ve kişiliklerine saygı gösterilmesi sağlanır. Her ne kadar rol model alma ve ödüllendirme disiplinin önemli bir parçası olsa da disiplin çoğu zaman ceza olarak değerlendirilmektedir**.**

Ebeveynlerin disiplin anlayışlarının şekillenmesinde kuşkusuz ki içinde bulundukları toplumun ve kültürün büyük etkisi vardır. Her toplumun nesiller arası aktarılan farklı kültürel değerleri vardır (Kolhatkar ve Berkowitz, 2014). Bu farklı kültürel değerler ve yaklaşımlar, ebeveynlerin disiplin teknikleri üzerinde de etkili olur. Genel olarak ebeveynler içinde bulundukları kültür etkisinde, kendi ebeveynlerinin uyguladıkları disiplin yöntemlerini çocukları üzerinde kullanacaklardır (Grusec ve Davidov, 2007).

1.1.10.1. Çocuğa Yönelik Etkili Disiplin Uygulamaları

Disiplin çocuk yetiştirme konusunda ebeveynlerin en çok zorlandıkları alanlardan biridir. Etkili disiplin olumlu, destekleyici ve sevgi dolu çocuk ebeveyn ilişkisi, olumlu pekiştireçler ile istenen davranışların artırılması ve uygun teknikler (mola, ayrıcalıkların kısıtlanması vb.) ile istenmeyen davranışın azaltılması temellerine oturtulmalıdır (Wolraich ve Aceves, 1998).

Aile çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği yerdir. Çocuğun toplum içinde uyumlu bir birey olarak yetişmesi için uygun davranış biçimlerini içeren model oluşumu aile içerisinde sağlanır (Şanlı ve Öztürk, 2015). Disiplin, çocuğun yaşına uygun beklentilere dayanmalıdır. Çocuğun kabul edilebilir tercihler arasında seçim yapmasına izin vererek makul ve tutarlı sınırlar koyabilmek önemlidir (Leung vd., 1992).

Etkili bir disiplinin sağlanması için çocukların güvende hissetmeleri önemlidir. Çocuk tarafından kabul görüp görmemesinden bağımsız olarak bir yetişkinin onunla sevgi dolu ve güvenli bir ilişki kurması çocuklara bulundukları çevrenin tutarlı olduğu mesajını da verir. Bu şekilde olumsuz etkileşimlerin sıklığı azalır. Hem ebeveynler hem de çocuklar için daha kaliteli bir ilişki kurulmuş olur. Çocuklar kaliteli ve güvenli ilişki kurdukları ebeveynleri veya bakım veren kişileri taklit ederek onların takdirini de kazanmak ister.

Disiplin yalnızca istenmeyen davranışları azaltmak veya ortadan kaldırmak olarak düşülmemelidir. Hem arzu edilen davranışları arttırmak hem de istenmeyen davranışları azaltmak çocuk yetiştirmenin temellerini oluşturur. Pekiştirilmek istenen davranışı teşvik etmeksizin istenmeyen davranışı ortadan kaldırmak genellikle mümkün değildir. Bu nedenle etkili disiplinde en önemli faktörlerden biri de sürdürülmesi istenen davranışın ödüllendirilmesidir.

İstenen davranışların bir kısmı çocuğun doğal repertuarının bir parçasıdır. Ebeveynler bu davranışları görmezden gelmemeli, güçlenmesini sağlamalıdır. Ancak görgü kuralları, çalışma alışkanlıkları, yalan söylememe gibi kimi davranışların öğretilmesi gerekmektedir. Bu davranışları öğretmek için ebeveynlerin tutarlı ve yoğun bir çaba göstermeleri gerekmektedir (Nieman vd., 2004).

İstenmeyen davranış, toplumun makul taleplerine uymayan, çocuğu veya diğer insanları tehlikeye sokma riski taşıyan ve olumlu sosyal etkileşimlerin gelişmesini engelleyen

davranışları içerir. Topluma ya da çocuğa yönelik tehlike ve risk taşıması halinde bu davranışa anında müdahale etmek gerekir. Anında müdahale gerektirmeyen davranışların da tekrarlayarak alışkanlık haline gelmesini önlemek için disiplin stratejilerine ihtiyaç vardır.

Mola verme, ayrıcalıkları bir süre için kaldırılma, çocuğun dikkatinin başka bir alana yönlendirilme ve cezalandırma istenmeyen davranışların azaltılması için uygulanan bazı disiplin yöntemleridir. Çoğu zaman cezalandırma olarak görülen bu davranışlar tutarlı, net ve sakin bir şekilde uygulandığı takdirde çocukların uygun davranışı öğrenmelerine yardımcı olur ve yetişkinlerden gelen taleplere uyumlarını geliştirir (Parke, 1969).

1.1.10.2. Uygun Olmayan Disiplin Yöntemleri ve Etkileri

Cezalandırma, istenmeyen davranışların yönetilmesi için zaman zaman ebeveynler hatta okullarda öğretmenler tarafından kullanılmaktadır. Fiziksel cezalandırma, sevgiden yoksun bırakma ve çocuğu aşağılama en sık kullanılan uygun olmayan disiplin uygulamalarıdır. Ancak cezalandırma uzun süreli davranış düzenlenmesini sağlama konusunda diğer yaklaşımlar kadar etkili değildir. Ebeveynler kısa vadede cezalandırma ile çocuklarına istedikleri bir davranışı yaptırabilir ya da yapmamaları gereken bir davranışın önüne geçebilirler. Cezalandırmakla tehdit edilen bir çocuk tehdit ortadan kalkana kadar kurallara uymaya zorlanabilir ancak tehdit ortadan kalktığında yani ceza süreci bittiğinde davranış tekrarlanacaktır (Köçer ve Çınar, 2021).

Aşağılama içeren sözlü ifadeler zaman zaman ebeveynler tarafından ceza biçimi olarak kullanılmaktadır. Bu şekilde cezalandırma istenmeyen davranışlara atıfta bulunmalı ve çocuğun karakterini karalamamalıdır. Ancak çok sık tekrarlayan sözlü azarlamaların zaman içerisinde etkinliğini kaybedeceği ve istenmeyen davranışların pekiştiricisi haline geleceği de unutulmamalıdır.

Çocuğa karşı uygun olmayan disiplin yöntemleri uzun ve kısa vadede çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimi üzerine olumsuz etkileri nedeniyle çocuk istismarı kapsamında değerlendirilmelidir. Olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin yarattığı travmatik stresörlerin yetişkin dönem sağlığı ve davranışları ile ilişkili olduğu bilinmekte ve son yıllarda bu konuda yapılan çalışmalar gittikçe artmaktadır. Bu konuda yapılan ilk çalışma; çocukluk çağında karşılaşılan olumsuz yaşam deneyimleri ve ev içindeki yetersizliklerin erişkinlikte kimi zaman ölüme dahi yol açabilecek kadar riskli olduğunu bildirmiştir (Felitti & Anda,

2010). Çocukluk döneminde kötü muameleye maruz kalma öyküsü olan yetişkinlerin; obezite, sigara kullanımı, alkol bağımlılığı ve fiziksel hareketsizlik gibi kronik hastalık risk faktörlerinin daha yüksek olduğu gösterilmiştir (Anda vd., 1999; Dube vd., 2006; Gustafson ve Sarwer, 2004). Ayrıca iskemik kalp hastalığı, diyabet, kronik akciğer hastalığı gibi hastalıklar bu kişilerde daha sık görülmektedir (Anda vd., 2008; Dong vd., 2004). Fiziksel hastalıkların yanı sıra yeme bozuklukları, obsesif kompulsif bozukluk, somatizasyon, depresyon ve anksiyete bozuklukları da çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimleri ile yakından ilişkili bulunmuştur. Kişinin çocukluk çağında yaşadığı travmanın erişkin dönemde davranışlarını şekillendirmekteki rolü dikkate alındığında; çocukluk çağı travmaları ve erişkin dönemdeki disiplin pratikleri arasında bir ilişki olabileceği söylenebilir.

2. GEREÇ ve YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Türü

Araştırma analitik tipte bir araştırmadır. Annelerin çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bakış açıları ile çocuklarına yönelik disiplin uygulamaları arasında bir ilişki olup olmadığının incelendiği bir çalışmadır.

2.2. İzinler ve Etik Onay

Araştırma, 25.04.2021 tarih ve "56786525-050.04.04/505179" sayı ile Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır (Ek-1). Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için Kağızman Devlet Hastanesi Başhekimliği'nden yazılı izin alınmıştır (Ek-2).

2.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Kağızman Devlet Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniğine ayaktan başvuran veya pediatri servisinde 1-12 yaş aralığındaki çocuğu yatmakta olan annelerden oluşmaktadır. Araştırmanın yapılacağı Kağızman Devlet hastanesinde, araştırmacı tarafından bir ayda muayene edilen, 0-12 yaş grubu çocukların anne sayısı yaklaşık 800'dür. %97 güven aralığında, hata sınırı %5 ve beklenen frekans %20 olarak kabul edildiğinde bu çalışmaya 219 annenin dahil edilmesi planlanmıştır.

2.4. Araştırmaya Alınma Ölçütleri

- Kağızman Devlet Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniğine başvuran 1-12 yaşındaki çocuğun annesi olmak
- Kağızman Devlet Hastanesi pediatri servisinde yatmakta olan 1-12 yaşındaki çocuğun annesi olmak

2.5. Araştırmaya Alınmama Ölçütleri

- Çocukta herhangi bir kronik hastalık varlığı (Kronik böbrek hastalığı, kronik akciğer hastalığı, doğuştan kalp hastalığı, nöromusküler hastalık, immün yetmezlik v.b.)

Hastanenin çocuk sağlığı ve hastalıkları polikliniğine başvuran veya pediatri servisinde yatmakta olan çocukların annelerine anket uygulaması öncesinde araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Tamamen gönüllülük esasına göre katılacakları vurgulanmıştır. Çalışmaya dahil edilme kriterlerini karşılayan ve bunun girişimsel olmayan bir çalışma olduğunu anlatan aydınlatılmış onam formunu imzalayarak çalışmaya katılmayı kabul eden annelere demografik bilgi formu, çocukluk çağı olumsuz yaşantılar soru formu, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ölçeği ve çocuğa yönelik disiplin uygulamaları anketi araştırmacı tarafından sözlü olarak uygulanmış ve yazılı olarak kaydedilmiştir. Çalışma hastanenin çocuk polikliniğinde yalnızca araştırmacı ve katılımcının olduğu ortamda yapılmış olup, çalışmanın veri toplama sürecinde COVİD-19 pandemisi devam etmekte olduğu için çalışma öncesinde ve sonrasında poliklinik ortamı yeterli süre havalandırılmış ve hem katılımcının hem de araşırmacının maske takmasına özen gösterilmiştir.

2.6. Veri Toplama Tekniği ve Araçları

Araştırmada katılımcıların sosyodemografik özelliklerini belirlemek üzere bir anket formu, disiplin pratiklerini, disiplin yöntemi olarak kullanılan davranış tiplerini, kendi disiplin pratiklerini belirlemek ve kendi çocukluk çağı fiziksel şiddete uğrama deneyimlerini değerlendirmek üzere bir anket formu ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki düşüncelerini belirlemek amacıyla *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği (TCEÖ)* ve çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimlerini belirmek amacıyla *çocukluk çağı olumsuz yaşantılar soru formu* uygulanmıştır.

2.6.1. Sosyodemografik Bilgiler Anket Formu

Araştırmaya katılmayı kabul eden annelere, sosyodemografik bilgileri için 12 sorudan oluşan bir anket formu sözel olarak sorularak doldurulmuştur (Ek-3).

2.6.2. Disiplin Standartları Anketi Formu

Katılımcıların disiplin uygulamaları konusundaki düşünce ve görüşlerini değerlendirebilmek için Morris ve Johnson tarafından geliştirilen ve araştırmacılardan Prof. Dr. Betül Ulukol tarafından Türkçeye çevrilerek adapte edilen ve 2003 yılında yapılan bir çalışmada kullanılan "Disiplin Standartları Anketi" kullanılmıştır (Ek-4). Katılımcılardan bu ankette yer alan 43 farklı disiplin yöntemine üç kategoride yanıt vermeleri istenmiştir;

disiplin olarak kabul edilebilir
disiplin olarak kabul edilemez disiplin olarak kabul edilemez-yetkililere çocuk istismarı olarak bildirimde bulunur.

Disiplin Standartları Anketinde yer alan her bir uygulamanın şiddet düzeyi Charles Felzen Johnson'ın ''Diagnosis and management of physical abuse of children'' kitabında yer alan değerlendirmeye uygun olarak duygusal uygulamalardan disiplin uygulaması olarak kabul edilebilecek uygulamalar için 1 ve 2 puan, daha şiddetli uygulamalar 3 ve 4 puan olarak derecelendirilmiştir. Fiziksel uygulamalardan ise disiplin uygulaması olarak kabul edilebilecek şiddette olanlar için 1 puan, daha şiddetli olup istismar kapsamında değerlendirilebilecek uygulamalar için 2, 3 ve 4 puan verilmiştir. Özellikle hayatı tehdit edebilecek kadar şiddetli yaralanmaya neden olabilecek uygulamalar 4 puan olarak derecelendirilmiştir. Annelerin uygulanabileceğini ifade ettikleri davranışlara karşılık gelen puanlar toplanarak her anne için disiplin skoru elde edilmiştir. Disiplin skoru, annelerin verdiği yanıtlara göre 0 ile 121 arasında değişmekte olup yüksek puanlar daha sert disiplin uygulamalarını kabul ettikleri şeklinde yorumlanmıştır. Aşağıda yer alan Çizelge 2.1 ve Çizelge 2.2'de fiziksel disiplin uygulamaları (FDU) ile duygusal/sözel disiplin uygulamalarının (D/SDU) şiddet dereceleri görülmektedir.

Çizelge 2.1. Disiplin Standartları Anketinde Yer Alan Fiziksel Disiplin Uygulamalarının Şiddet Derecesi.

Fiziksel uygulamalar	**Şiddet derecesi**
Eline iz bırakmayacak şekilde elle vurmak	1
Popoya iz kalmayacak şekilde birkaç kez el ile vurmak	2
Kızarıklık kalmayacak şekilde yüzüne tokat atmak	2
Akşam yemeğini vermeden yatağa göndermek	2
Eline geçici kızarıklık bırakacak şekilde birkaç kez elle vurmak	2
Çocuğu çimdiklemek	2
İz kalmayacak şekilde poposuna kemerle birkaç kez vurmak	3
Yüzünde kızarıklık bırakacak şekilde tokat atmak	3
Popoya kızarıklık oluşturacak şiddette birkaç kez el ile vurmak	3
Kolunu acıtacak şekilde bükmek, sıkmak	3
Bereler bırakacak şekilde poposuna birkaç kez elle vurmak	3
Eline ezikler, bereler bırakacak şekilde birkaç kez elle vurmak	3
Eline geçici kızarıklık bırakacak şekilde birkaç kez bir cisimle vurmak	3
Vurup kemiklerini kırmak	4
İz bırakacak şekilde popoya birkaç kemerle vurmak	4
Kızarıklık oluşturacak kadar yakmak (su veya sıcak bir cisimle)	4
Tekmelemek	4
Popoya birkaç kez belirgin kırmızılık bırakacak şekilde kemerle vurmak	4
Morluk bırakacak şekilde kemer dışında başka bir şeyle poposuna birkaç kez vurmak	4
Bilinç kaybı ve yara –bere oluşturacak şekilde kafaya vurmak	4
Ağır ev işleri vermek	4
Yumrukla vurmak	4
Sigara ile yakmak	4
Çocuğu birkaç kez kollarından tutarak sarsmak	4
Eline ezikler, bereler bırakacak şekilde birkaç kez bir cisimle vurmak	4
Çocuğu duvara doğru itmek, çarpmak	4

Çizelge 2.2. Disiplin Standartları Anketinde Yer Alan Duygusal/Sözel Disiplin Uygulamalarının Şiddet Derecesi.

Duygusal/sözel uygulamalar	**Şiddet derecesi**
Aydınlık bir odada 15 dakika kapalı (kilitli) tutmak	1
Basit ev işleri vermek	1
Beş dakika köşede ayakta tutmak	1
Okul sonrası aktivitelere izin vermemek	1
TV seyretmesine izin vermemek	1
Para cezası vermek	1
Sosyal aktiviteleri yasaklamak	2
Aydınlık odada 1 saat süreyle kilitli tutmak	2
Çocuğa bağırmak	2
Birkaç saat köşede ayakta tutmak	2
Elinden şekerini veya sevdiği bir şeyi almak	2
Elinden yiyeceğini almak, yemeklerden uzak tutmak	3
Çocuğu bağlayarak hareketlerini kısıtlamaya çalışmak	4
Aydınlık bir odada tüm gün kapalı tutmak	4
Çocuğa lanet etmek, beddua etmek, hakaret etmek	4
Karanlık odaya kilitlemek	4
1 saat boyunca eve almamak	4

2.6.3. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Soru Formu

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Çalışması soru formu 1997'de Hastalık Koruma ve Kontrol Merkezleri (CDC) ve Permanente tarafından geliştirilmiş olup araştırmacı Prof. Dr. Betül Ulukol tarafından 2013 yılında Türkçeye çevrilerek uyarlanmış ve kullanılmıştır. Yaşar ve ark. tarafından 2018 yılında yayınlanan bir çalışmada, Türkçe Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Çalışması, soru formu kullanılarak, formun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılarak Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği geliştirilmiştir (Ek-5). Bu çalışmada iç tutarlılığının belirlenmesi amacıyla hesaplanan Cronbach alfa değeri 0.742

olarak bulunmuştur. Bu çalışma ile ilgili verilerin kullanımı için Uzman Dr. Alişan Burak Yaşar'dan izin alınmıştır (Ek-6) . Çocukluk çağı olumsuz yaşantılar soru formunda yer alan 13 soru değerlendirildiğinde; 1. soru duygusal istismar, 2, 3 ve 4. sorular fiziksel istismar, 5, 6 ve 7. Sorular cinsel istismar, 8. soru duygusal ihmal, 9. soru fiziksel istismar varlığını sorgulamaktadır. 10, 11, 12, 13, 14 ve 15 numaralı sorular aile içi işlev bozukluğunu, ayrıca 13 ve 14. sorular aile içi şiddeti değerlendirmektedir. Ölçekte yer alan sorulara evet, hayır ve cevap vermek istemiyorum olarak üç şıklı cevaplar verilmesi istenmiştir. Sorulara hayır şeklinde verilen yanıtlar dışındaki yanıtlar evet olarak değerlendirilerek istatistiksel analizler yapılmıştır.

2.6.4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği

Bireylerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki düşüncelerini belirlemek amacıyla Gözütok, Toraman ve Acar-Erdol (2017) tarafından geliştirilmiş olan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği (TCEÖ) kullanılmıştır (Ek-7). Bu ölçek, beşli likert tipinde, iki faktörlü ve 13 maddeli bir yapıdan oluşmaktadır. TCEÖ'den alınan yüksek puan, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik olumsuz bir tutuma işaret etmektedir. Ölçekte yer alan ifadelerden 1, 6, 7, 9,10, 11, 12 ve 13 numaralı maddeler "Erkeği Üstün Gören Anlayışı''; 2, 3, 4, 5 ve 8 numaralı maddeler "Kadını Erkeğe Bağımlı Kılan Anlayışı" değerlendirmektedir. Erkeği üstün gören anlayış puanı en yüksek 40, en düşük 8, kadını erkeğe bağımlı kılan anlayış puanı en yüksek 25 en düşük 5 olarak değerlendirilmiştir. Ölçeğe dair yapılan güvenirlik analizleri sonucunda Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,89 olarak hesaplanmıştır. Bu ölçeğin kullanımı için ölçek geliştiricilerinden olan Doç. Dr. Çetin Toraman'dan izin alınmıştır (Ek -8).

2.7. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada aşağıda belirtilen konuların incelenmesi amaçlanmaktadır.

1. Annelerin sosyoekonomik düzeylerinin belirlenmesi
2. Annelerin toplumsal cinsiyet eşitliği hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesi
3. Annelerin hayatlarının ilk 18 yılında fiziksel, duygusal ya da cinsel istismara uğrayıp uğramadığının belirlenmesi
4. Annelerin hayatlarının ilk 18 yılında ihmal edilip edilmediğinin belirlenmesi

5. Annelerin çocuklara uygulanan fiziksel ya da sözlü bazı davranışları disiplin yöntemi olarak kabul edip etmediğinin belirlenmesi
6. Annelerin çocuklara uygulanan fiziksel ya da sözlü bazı davranışları disiplin yöntemi olarak kabul etmemekle beraber bu davranışların istismar olduğunu ve yetkililere bildirilmesi gerektiğini bilmesi
7. Annelerin çocuklarına disiplin uygulaması olarak fiziksel şiddet olarak değerlendirilen davranışlarda bulunup bulunmadığının belirlenmesi
8. Annelerin çocukluk dönemlerinde okulda ya da evde fiziksel şiddete uğrayıp uğramadığının ve bunun bir disiplin yöntemi olarak kabul edip etmediklerinin belirlenmesi
9. Annelerin çocuğa yönelik disiplin uygulamalarına yönelik bilgilerini nereden / kimlerden edindiğinin saptanması

Hipotezler

Hipotez 1: Annelerin hayatlarının ilk 18 yılında fiziksel, duygusal ya da cinsel istismara uğramasının kendi çocuklarına yönelik disiplin uygulamalarına olumsuz yönde etkisi vardır. Çocukluk döneminde istismara uğramış olan anneler, çocuklarını disipline etmek için daha çok şiddete başvurmaktadır.

Hipotez 2: Annelerin hayatlarının ilk 18 yılında ihmal edilmiş olmasının kendi çocuklarına yönelik disiplin uygulamalarına olumsuz yönde etkisi vardır. Çocukluk döneminde ihmal edilen anneler, çocuklarını disipline etmek için daha çok şiddete başvurmaktadır.

Hipotez 3: Düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerde annelerin çocuklarına yönelik disiplin uygulamalarına olumsuz yönde etkisi vardır. Dar gelirli ve sosyal desteği yetersiz olan anneler, çocuklarını disipline etmek için daha çok şiddete başvurmaktadır.

Hipotez 4: Eğitim düzeyi düşük annelerin çocuklarına yönelik disiplin uygulamalarına olumsuz yönde etkisi vardır. Eğitim düzeyi düşük olan anneler, çocuklarını disipline etmek için daha çok şiddete başvurmaktadır.

Hipotez 5: Eğitim düzeyi düşük anneler toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda erkek egemenliğini kabul etmektedir.

Hipotez 6: Düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerde anneler toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda erkek egemenliğini kabul etmektedir.

2.8. İstatistiksel Yöntem

Çalışma verilerinin analizi SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 28.0 kullanılarak yapılmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerin gösterilmesinde nicel değişkenler için ortalama ± standart sapma (X±SS) ile ortanca (median), alt-üst (min-max) değerleri, nitel değişkenler için frekans (n) ve yüzde (%) değerleri kullanılmıştır.

Parametrik test koşullarını karşılayan verilerde grup ortalamaları arasında farklılık incelenirken normallik testi sonucunda ikili gruplarda normal dağılan değişkenlerde Bağımsız Örnekler için T-testi, ikiden fazla grupta ise normal dağılan değişkenlerde Tek yönlü ANOVA testi, nonparametrik test koşullarını sağlayan durumlarda ikili gruplarda Mann Whitney U testi, ikiden fazla grup değerlendirilirken Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.

Kategorik değişkenler için Ki-Kare testi ve lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Gruplar arası farklılık incelenirken; anlamlılık düzeyi olarak 0,05 kullanılmış olup $p<0,05$ olması durumunda gruplar arası anlamlı farklılığın olduğu, $p>0,05$ olması durumunda ise gruplar arası anlamlı farklılığın olmadığı kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmaya, Kağızman Devlet Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniği'ne başvuran veya pediatri servisinde yatmakta olan 1-12 yaş aralığındaki çocukların annelerinden çalışmaya katılmayı kabul eden, yaşları 19-53 aralığında olan toplam 219 anne dahil edilmiştir.

3.1. Sosyodemografik Özellikler

Araştırmaya katılan annelerin ve ailelerinin sosyodemografik özellikleri Çizelge 3.1 ve 3.2'de özetlenmiştir.

Çizelge 3.1. Annelerin Sosyodemografik Özellikleri.

Anneye ait özellikler	**Sıklık**	
	n	%
Yaş grupları		
< 25 yaş	53	24,2
26-30 yaş	66	30,1
31-35 yaş	70	32,0
>35 yaş	30	13,7
Eğitim durumu		
Okur yazar değil (OYD)	22	10,0
Okur yazar (OY)	12	5,5
İlkokul mezunu	52	23,7
Ortaokul mezunu	40	18,3
Lise mezunu	30	13,7
Üniversite mezunu	63	23,8
Medeni durum		
Evli	216	98,6
Boşanmış	3	1,4
Annenin kaçıncı evliliği		
İlk evlilik	217	99,1
İkinci evlilik	2	0,9

Çizelge 3.2. Ailelerin Sosyodemografik Özellikleri.

Aileye ait özellikler	**Sıklık**	
	n	%
Çocuk sayısı		
1 çocuk	72	33
2 çocuk	70	32
3 çocuk	45	20,5
4 çocuk	22	10
5 ve üzerinde çocuk	10	4,5
Gelir düzeyi		
Bilmiyorum	59	26,9
≤4000 TL	35	16
4001- 8000 TL	45	20,5
8001- 12000 TL	76	34,7
≥12001 TL	4	1,8
Ev tipi		
Müstakil	106	48,4
Apartman dairesi	113	51,6
Evin mülkiyeti		
Kiracı	72	33
Devlet kurumu lojmanı	4	2
Ailesine ait	143	65
Evde çekirdek aile hariç kimler yaşıyor *		
Babaanne	69	31,5
Babanın babası	47	21,5
Anneanne	3	1,4
Annenin babası	4	1,8
Amca	43	19,6
Hala	27	12,3
Dayı	1	0,4
Teyze	1	0,4
Yenge	22	10
Enişte	-	-
Diğer çocuklar	22	10

*Aynı evde birden fazla aile üyesi bulunabildiğinden toplam sayı 219'u geçmektedir.

Araştırmaya dahil edilen annelerin yaş ortalaması 29,86±6,03 yıldır. En küçük anne 19, en büyük anne 53 yaşındadır. Annelerin yaklaşık yarısının (%54,3) 30 yaş ve altında olduğu saptanmıştır. Annelerin medeni durumları incelendiğinde; yalnızca 3 annenin boşanmış ve ayrı yaşadığı, diğer annelerinin evli ve eşi veya büyük ailesi ile yaşıyor olduğu görülmüştür. Çalışmaya katılan yalnızca iki annenin ikinci evliliği olduğu, katılan tüm kadınların eşlerinin de %97'sinin (n:212) ilk evliliği olduğu öğrenilmiştir. Ayrıca çalışmaya katılan kadınların tamamı resmi nikah ile evli olduğunu ve kumaları olmadığını belirtmiştir.

Annelerin eğitim durumları incelendiğinde, %10'unun (n:22) okuryazar olmadığı ve %5,5'inin (n:12) de ilkokul eğitimini tamamlayamadan okulu bırakmak zorunda kaldığı

saptanmıştır. Her iki gruptaki anne sayıları az olduğu için istatistik analizlerinde bu iki grup birleştirilmiştir. Araştırmaya dahil edilen annelerin yaklaşık dörtte birinin üniversite mezunu olduğu saptanmıştır.

Ailelerin gelir durumlarına bakıldığında; katılımcılarının %26,9'unun (n:59) aylık gelirlerini bilmediği dikkat çekmektedir. Gelir durumları, çalışmanın yürütüldüğü sıradaki güncel asgari ücret miktarı ve katları temel alınarak kategorize edilmiştir.

Annelerin %51,6'sı (n:113) apartman dairesinde, %48,4'ü (n:106) müstakil evde yaşadıklarını ifade etmiştir. Ailelerin %65'inin (n:143) kendilerine ya da ailelerine ait bir evde yaşadığı, yalnızca 4 ailenin devlet kurumuna ait bir lojmanda barındığı ve geri kalan 72 (%33) ailenin kiracı olduğu saptanmıştır.

Ailelerin %67'si (n:147) çekirdek aile olarak yaşamakta olup 72 hanede anne, baba ve çocuklar haricinde en az bir başka kişi yaşamaktadır. Çekirdek aile haricinde evde yaşayan diğer bireylerin en sık aile büyükleri (Babaanne, %31,5 n:69 ve babanın babası, %21,5 n:47) olduğu görülmüştür. Hane halkı kişi ortalamasının 5,32 kişidir. Ayrıca hanelerin %10'unda (n:22) araştırmaya katılan annenin çocukları haricinde toplam 49 çocuğun daha yaşadığı bu çocukların yaş ortalamasının da 4,91±4,09 olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan annelerin %33'ünün (n:72) tek, %32'sinin (n:70) iki çocuğu olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların sadece 10'unun 5 ve daha fazla sayıda çocuğu olması nedeniyle istatistik analizler bu gruplar birleştirilerek yapılmıştır. Çocuklarının genel olarak yaş ortalamasının 5,13±3,97 yaş olduğu saptanmıştır.

3.2. Annelerin Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimlerine İlişkin Özellikleri

Araştırmaya katılan annelerin hayatlarının ilk 18 yılında maruz kaldıkları ihmal ve istismarı değerlendirmek için Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Soru Formu kullanılmıştır. Çizelge 3.3'te annelerin bu sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda cevaplara olumsuz yaşam deneyimleri sıklığı gösterilmektedir.

Çizelge 3.3. Annelerin Çocukluk Dönemlerinde Olumsuz Yaşam Deneyimleri Sıklığı.

	Evet	**Hayır**	**Cevap Vermek İstemiyorum**
	Sayı (n) %		
Bir ebeveyniniz ya da ev halkından yetişkin biri			
1.Size küfretti mi, sizi hor gördü mü, sizi aşağıladı mı ya da sizi küçümsedi mi?	84 38,4	134 61,2	1 0,5
2. Sizi fiziksel anlamda incitecek bir şekilde davranıp sizi korkuttu mu?	71 32,4	148 67,6	-
3. Sizi itip tartakladı mı, tokatladı mı ya da size bir şey fırlattı mı?	122 55,7	97 44,3	-
4. Size hiç iz kalacak ya da yaralanacağınız kadar güçlü vurdu mu?	16 7,3	202 92,2	-
Bir yetişkin ya da sizden en az 5 yaş büyük biri			
5. Size hiç cinsel anlamda dokundu mu?	26 11,9	191 87,2	2 0,9
6. Sizden hiç onların bedenine cinsel anlamda dokunmanızı istedi mi?	13 5,9	205 93,6	1 0,5
7. Sizinle cinsel ilişki yaşadı mı ya da buna teşebbüs etti mi?	12 5,5	205 93,6	2 0,9
8. Ailenizden kimsenin sizi sevmediğini, önemsemediğini ya da desteklenmediğinizi hissettiğiniz oldu mu?	95 43,4	124 56,6	-
9. Yeterince yemek olmadığını, kirli giysiler giymek zorunda olduğunuzu veya sizi koruyacak kimse olmadığını hissettiğiniz oldu mu?	56 25,6	163 74,4	-
10. Anne ve babanız boşandı mı?	17 7,8	202 92,2	-
11. İçki problemi olan, alkolik ya da uyuşturucu kullanan biriyle yaşadınız mı?	7 3,2	212 96,8	-
12. Ev halkından biri depresyonda ya da zihinsel hasta mıydı ya da intihara teşebbüs etti mi?	14 6,4	203 92,7	2 0,9
Anneniz veya üvey annenize			
13. Tokatlanma, tekmelenme, herhangi sert bir cisim ile vurulma ya da bir şey fırlatılma gibi fiziksel şiddete maruz kaldı mı?	81 37	138 63	-
14. Silahla ya da bıçakla tehdit edildi mi?	11 5	208 95	-
15. Ev halkından biri hapse girdi mi?	20 9,1	197 90	2 0,9

Bu sorular Gereç ve Yöntem bölümünde belirtildiği üzere ihmal ve istismarın türlerine göre gruplandırılmıştır. Gruplandırma ve istatistiksel analizler yapılırken hayır yanıtı dışındaki diğer yanıtlar (evet ve cevap vermek istemiyorum) evet yanıtı altında birleştirilmiştir. Annelerin uğradıkları ihmal ve istismar türlerine göre verilen cevapların analizleri Çizelge 3.4'te gösterilmiştir.

Çizelge 3.4. Annelerin Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri Sıklığı.

Olumsuz Yaşam Deneyimi	Sıklık	
	n	%
Fiziksel istismar	134	61,2
Cinsel istismar	32	14,6
Duygusal istismar	85	38,8
Fiziksel ihmal	56	25,6
Duygusal ihmal	95	43,4
Aile içi şiddet	82	37,4
Aile içi işlev bozukluğu	111	50,7

İhmal ve istismarın en az herhangi bir türüne maruz kalan annelerin sıklığı değerlendirildiğinde %53'ünün (n:116) ihmal edildiği, %66'sının (n:145) istismara uğradığı, %70'inin (n:155) en az bir tip ihmal ve/veya istismara uğradığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan annelerin eğitim hayatlarında öğretmenleri tarafından disiplin amacıyla fiziksel olarak cezalandırılıp cezalandırılmadıkları sorulmuştur. Okula gitmiş olan 207 annenin %64,2'si (n:133) okulda fiziksel ceza aldıklarını, bu 133 annenin de %76,7'si (n:102) okulda gördükleri bu fiziksel cezanın davranışlarını değiştirmede etkili bir yöntem olmadığını belirtmiştir.

3.2.1. Olumsuz Yaşam Deneyimi Skoru

Annelerin, hayatlarının ilk 18 yılında olumsuz yaşam deneyimlerinin kaç farklı tipine maruz kaldıkları tespit edilerek, olumsuz yaşam deneyimi skoru oluşturulmuştur. Bu skorlamaya ait veriler Çizelge 3.5'te verilmiştir.

Çizelge 3.5. Olumsuz Yaşam Deneyimi Skoru.

Olumsuz yaşam deneyimi tipi sayısı (Skoru)	Sıklık n - %
0	49 22,4
1	36 16,4
2	25 11,4
3	46 21,0
4	30 13,7
5 ve üzeri	33 15,0

Annelerin %87,6'sı hayatlarının ilk 18 yılında ihmal, istismar ya da aile içi işlev bozukluğunun en az birine maruz kalmıştır. Annelerin yalnızca %22,4'ü çocukluk çağında herhangi bir olumsuz yaşam deneyimi tecrübe etmediklerini belirtmiştir.

3.2.2. Annelerin Yaş Grupları ve Eğitim Durumlarının Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri ile İlişkisi

Olumsuz yaşam deneyimleri skorlamasına göre, annelerin yaşı ve eğitim durumu ile hayatlarının ilk 18 yılında maruz kaldıkları olumsuz yaşam deneyimleri arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Bu ilişkiye dair veriler Çizelge 3.5'te gösterilmektedir.

Çizelge 3.6. Annelerin Yaşları ve Eğitim Durumları ile Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimi Skorları Arasındaki İlişki.

	İhmal ve istismar	Aile İçi İşlev Bozukluğu	Toplam Olumsuz Yaşam Deneyimi Skoru
	Ortalama ±SS		
Anne yaşı			
< 25 yaş	1,92 ± 1,34	0,50 ± 0,50	2,43±1,57
26-30 yaş	1,78 ± 1,65	0,43 ± 0,50	2,22±1,90
31-35 yaş	1,87 ± 1,50	0,58 ± 0,49	2,45±1,79
>35 yaş	1,77 ± 1,64	0,46 ± 0,50	2,16±1,91
Toplam	1,83 ± 1,52	0,50 ± 0,50	2,34±1,78
P*	0,91	0,37	0,806
Eğitim durumu			
OY/OYD	2,29 ± 1,40	0,61± 0,49	2,91±1,74
İlkokul mezunu	2,32 ±1,43	0,38± 0,49	2,71±1,57
Ortaokul mezunu	1,92± 1,55	0,45± 0,50	2,37±1,91
Lise mezunu	1,40±1,35	0,76± 0,43	2,16±1,62
Üniversite mezunu	1,33±1,53	0,46± 0,50	1,79±1,85
Toplam	1,83±1,52	0,50± 0,50	2,34±1,78
P*	0,01	0,07	0,017

* Bağımsız Örnekler için T-testi

Annelerin yaş grupları ile olumsuz yaşam deneyimleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Çocukluk dönemlerinde olumsuz yaşam deneyimlerine daha az maruz kalan annelerin okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

3.3. Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Bakışı

Çalışmaya katılan annelerin toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açısını değerlendirmek için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği kullanılmıştır. Annelerin 13 sorudan oluşan bu ölçeğin her bir sorusuna verdikleri cevapların sıklığı Çizelge 3.6.'da gösterilmiştir.

Çizelge 3.7. Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeğine Cevapları.

Sıra	İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kısmen Katılıyorum (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
		n %				
1	Erkek kadına göre olaylara daha mantıklı yaklaşır.	34 15,5	133 61	29 13	22 10	1 0,5
2	Kadının erkekten çok para kazanması kadın erkek arasındaki ilişkiyi bozar.	25 11,4	110 50,2	25 11,4	49 22,4	10 4,6
3	Kadın görüşeceği kişiler için kocasının onayını almalıdır.	25 11,4	49 22,4	51 23,3	92 42	2 0,9
4	Ailenin parasal harcamaları erkeğin kontrolünde olmalıdır.	33 15,1	125 57,1	28 12,8	32 14,6	1 0,5
5	Evle ilgili dışarıda yapılması gereken işler (fatura yatırma gibi) erkeğin sorumluluğudur.	22 10	139 63,5	27 12,3	29 13,2	2 0,9
6	Erkek zeki olduğu için kadından daha başarılı olur.	99 45,2	101 46,1	15 6,8	4 1,8	-
7	İş yaşamında erkeğe öncelik verilmelidir.	73 33,3	126 57,5	7 3,2	12 5,5	1 0,5
8	Ev işleri (ütü, bulaşık, evin toplanması, temizliği, çocuk bakımı gibi) kadının sorumluluğudur.	45 20,5	138 63	22 10	10 4,6	4 1,8
9	Siyaset "erkeksi" bir alandır.	62 28,3	128 58,4	14 6,4	10 4,6	5 2,3
10	Kadının özgürlüğü her zaman erkeğin denetiminde olmalıdır.	52 23,7	130 59,4	28 12,8	9 4,1	-
11	İş yaşamında üst düzey görevler erkeğe göredir.	68 31,1	134 61,2	7 3,2	7 3,2	3 1,4
12	Erkek kadından her zaman bir adım öndedir.	60 27,4	100 45,7	21 9,6	36 16,4	2 0,9
13	Erkek matematik ve fen alanındaki mesleklerde kadından daha başarılıdır.	54 24,7	130 59,4	26 11,9	6 2,7	3 1,4

On üç sorudan oluşan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeğinin soruları içeriklerine göre erkeği kadından üstün gören ve kadını erkeğe bağımlı kılan bakış açıları hakkında bilgi vermektedir. Çalışmaya katılan annelerin toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeğindeki ifadelere verdikleri cevaplar doğrultusunda bu iki bakış açısına yönelik puanları ve toplam cinsiyet eşitliği puanlarının ortalaması, en yüksek ve en düşük değerleri Çizelge 3.7'de gösterilmiştir.

Çizelge 3.8. Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği Puanları.

	Ortalama ± SS	Min	Max
Erkeği Üstün Gören Anlayış	15,81±4,45	8,00	32,00
Kadını Erkeğe Bağımlı Kılan Anlayış	12,21±3,22	5,00	22,00
Toplam puan	28,02±7,04	13,00	52,00

3.3.1. Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Puanlarını Etkileyen Faktörler

Annenin eğitim durumu, yaşı ve çocukluk çağında olumsuz yaşam deneyimlerine maruz kalıp kalmamasının toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açısına etkisi değerlendirilmiş olup Çizelge 3.8 ve Çizelge 3.9'da gösterilmiştir.

Çizelge 3.9. Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Puanlarını Etkileyen Sosyodemografik Faktörler.

	Toplam Puan	Toplam Puan Sıra Ortalaması	Erkeği Üstün Gören Anlayış	Erkeği Üstün Gören Anlayış Sıra ortalaması	Kadını Erkeğe Bağımlı Kılan Anlayış	Kadını Erkeğe Bağımlı Kılan Anlayış Sıra ortalaması
	Ortalama ± SS		Ortalama ± SS		Ortalama ± SS	
Anne yaşı n %						
< 25 yaş 53 (24)	30,37±5,42	135,42	17,28±3,89	135,68	13,09±3,03	127,83
26-30 yaş 66 (30)	27,59±5,12	105,12	15,37±3,20	103,23	12,21±2,55	108,63
31-35 yaş 70 (32)	25,84±6,83	91,09	14,57±4,39	93,26	11,27±3,23	92,85
>35 yaş 22 (14)	29,93±10,15	119,93	17±6,55	118,57	12,83±4,25	121,53
P*	0,001		0,002		0,015	
Eğitim durumu n %						
Okuryazar değil 34 (15,5)	31,73±6,03	141,74	17,76±4,03	134,79	13,97±2,82	141,97
İlkokul mezunu 52 (23,7)	31,09±5,48	135,00	17,98±3,63	140,33	13,11±2,56	125,72
Ortaokul mezunu 40 (18,3)	30,75±4,13	138,48	17,40±2,46	138,18	13,35±2,38	131,26
Lise mezunu 30 (13,7)	27,86±7,3	109,35	15,73±4,94	105,40	12,13±3,02	110,75
Üniversite mezunu 63 (28,8)	21,84±5,93	54,47	12,01±3,54	55,89	9,82±3,17	65,91
P*	0,000		0,000		0,000	

*:Kruskal Wallis testi

Anne yaşının toplumsal cinsiyet eşitliği toplam puanı, erkeği üstün gören anlayış ve kadını erkeğe bağımlı kılan anlayış puanı yaş gruplarına göre farklılık göstermekle beraber bunun yaşın artışı ya da azalması ile ilişkili olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu farklılık 31-35 yaş aralığında olan annelerin diğer yaş gruplarının toplam cinsiyet eşitliği ölçeği puanlarında daha düşük puanlara sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Annelerin eğitim durumu değerlendirildiğinde, okuryazarlık düzeyi arttıkça Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği toplam puanı, erkeği üstün gören anlayış ve kadını erkeğe bağımlı kılan anlayış puanı anlamlı düzeyde düşmektedir.

Çizelge 3.10. Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Puanları ve Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri Arasındaki İlişki.

	n	Toplam Puan	Toplam Puan Sıra Ortalaması	Erkeği Üstün Gören Anlayış	Erkeği Üstün Gören Anlayış Sıra ortalaması	Kadını Erkeğe Bağımlı Kılan Anlayış	Kadını Erkeğe Bağımlı Kılan Anlayış Sıra ortalaması
		Ortalama ±SS		Ortalama ±SS		Ortalama ±SS	
Fiziksel istismar							
Var	134	28,6±6,3	116,86	16,1±4,1	98,13	12,5±2,8	115,23
Yok	85	27,0±7,9	99,19	15,2±4,8	117,53	11,7±3,7	101,75
P*		0,044		0,026		0,123	
Cinsel istismar							
Var	32	28,6±5,4	119,06	16,0±3,3	119,22	12,4±3,0	115,52
Yok	187	27,9±7,2	108,45	15,7±4,6	108,42	12,1±3,2	109,06
P*		0,380		0,369		0,592	
Duygusal istismar							
Var	85	28,5±6,7	116,65	15,8±4,4	110,34	12,8±2,9	121,71
Yok	134	27,7±7,2	105,78	15,7±4,4	109,78	11,8±3,3	102,57
P*		0,215		0,949		0,028	
Fiziksel ihmal							
Var	56	30,7±5,6	140	17,1±3,8	134,50	13,5±2,7	136,01
Yok	163	27,1±7,2	99,69	15,3±4,5	101,58	11,7±3,2	101,06
P*		0,000		0,001		0,000	
Duygusal ihmal							
Var	95	28,6±5,3	117,91	16,1±3,6	119,06	12,5±2,5	114,62
Yok	124	27,5±8,1	103,94	15,5±4,9	103,06	11,9±3,6	106,46
P*		0,105		0,062		0,342	

Çizelge 3.10. (devam)Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Puanları ve Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri Arasındaki İlişki.

	n	Toplam Puan	Toplam Puan Sıra Ortalaması	Erkeği Üstün Gören Anlayış	Erkeği Üstün Gören Anlayış Sıra ortalaması	Kadını Erkeğe Bağımlı Kılan Anlayış	Kadını Erkeğe Bağımlı Kılan Anlayış Sıra ortalaması
		Ortalama ±SS		Ortalama ±SS		Ortalama ±SS	
Aile içi şiddet							
Var	82	28,5±5,9	117,52	15,9±4,0	112,71	11,9±3,5	119,80
Yok	137	27,7±7,6	105,50	15,7±4,6	108,38	12,6±2,6	104,14
P*		0,173		0,662		0,075	
Aile içi işlev bozukluğu							
Var	111	28,3±6,3	114,62	15,8±4,1	112,19	12,4±2,8	115,42
Yok	108	27,7±7,6	105,25	15,7±4,7	107,75	11,9±3,5	104,43
P*		0,273		0,600		0,196	
İhmal ya da istismar türlerinden herhangi biri							
Var	155	28,9±6,2	119,16	16,3±4,1	119,38	12,6±2,8	117,80
Yok	64	25,7±8,2	87,80	14,6±4,9	87,27	11,1±3,8	01,10
P*		0,001		0,001		0,004	

*:Kruskal Wallis testi

Annelerin çocukluk dönemlerinde maruz kaldıkları olumsuz yaşam deneyimlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine etkisi değerlendirildiğinde fiziksel istismara uğrayan ve uğramayan annelerin her ne kadar puanları birbirine yakın görünse de fiziksel istismara uğrayan annelerin toplam cinsiyet eşitliği puanının daha yüksek olduğu bu farkın da erkeği üstün gören anlayış kaynaklığı olduğu tespit edilmiştir. Duygusal istismara uğrayan ve uğramayan annelerin toplam cinsiyet eşitliği puanları arasında fark görülmemiştir ancak kadını erkeğe bağımlı kılan anlayış puanları duygusal istismara uğrayan annelerde daha yüksektir. Fiziksel ihmal öyküsü olan ve olmayan annelerin toplumsal cinsiyet eşitliği puanları ve alt kategorilerinin puanları arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. İhmal veya istismarın herhangi bir türüne maruz kalma durumunda ise hem erkeği üstün kılan hem de kadını erkeğe bağımlı kılan bakış açısı puanlarının ihmal veya istismarın herhangi bir türüne maruz kalmayan gruptan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

3.4. Annelerin Disiplin Uygulamalarına İlişkili Özellikleri

Araştırmaya dahil edilen annelerin disiplin yöntemlerine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla 43 farklı disiplin yönteminin yer aldığı Disiplin Standartları Anketi (DSA) uygulanmıştır. Araştırmanın Gereç ve Yöntem bölümünde belirtildiği üzere disiplin uygulaması olarak sorgulanan her bir maddenin ağırlığına göre, uygulamaları kabul edenlerin toplam disiplin skorları hesaplanmış, ortalamaları değerlendirilmiştir. Çocuklara yönelik bazı davranışların yer aldığı Disiplin Standartları Anketine annelerin verdikleri cevapların yüzde değerleri Çizelge 3.10'da gösterilmiştir.

Çizelge 3.11. Annelerin Disiplin Standartları Anketine Verdikleri Yanıtlar.

	Disiplin yöntemi olarak kullanılabilir	**Disiplin yöntemi olarak kabul etmiyorum**	**Disiplin yöntemi olarak kabul etmiyorum. Bu davranış çocuk istismarı olarak yetkili kişilere bildirilmelidir**
	Yüzde (%)		
1.Sosyal aktiviteleri yasaklamak	64,4	33,3	2,3
2.İz kalmayacak şekilde poposuna kemerle birkaç kez vurmak	1,4	77,6	21
3.Aydınlık bir odada 15 dakika kapalı (kilitli) tutmak	4,1	85,4	10,5
4.Vurup kemiklerini kırmak	0,9	14,2	84,9
5.Yüzünde kızarıklık bırakacak şekilde tokat atmak	4,6	76,3	19,2
6.İz bırakacak şekilde popoya birkaç kemerle vurmak	0,9	73	26
7.Kızarıklık oluşturacak kadar yakmak (su veya sıcak bir cisimle)	0,9	10	89,1
8.Popoya iz kalmayacak şekilde birkaç kez el ile vurmak	52,5	40,6	6,8
9.Popoya kızarıklık oluşturacak şiddette birkaç kez el ile vurmak.	4,6	85,8	9,6
10.Tekmelemek	1,4	53,8	44,8
11.Popoya birkaç kez belirgin kırmızılık bırakacak şekilde kemerle vurmak	-	69,9	30,1
12.Aydınlık odada 1 saat süreyle kilitli tutmak	0,9	83,1	16
13.Morluk bırakacak şekilde kemer dışında başka bir şeyle poposuna birkaç kez vurmak	0,9	64,8	34,2
14.Kızarıklık kalmayacak şekilde yüzüne tokat atmak	21,5	66,2	12,3
15.Bilinç kaybı ve yara –bere oluşturacak şekilde kafaya vurmak	0,9	10,5	88,6
16.Çocuğu bağlayarak hareketlerini kısıtlamaya çalışmak	0,9	66,2	32,9
17.Aydınlık bir odada tüm gün kapalı tutmak	0,9	72,6	26,5
18.Yumrukla vurmak	0,9	14,6	84,5
19.Sigara ile yakmak	0,9	11,9	87,2
20.Akşam yemeğini vermeden yatağa göndermek	1,4	81,7	16,9
21.Kolunu acıtacak şekilde bükmek, sıkmak	4,1	83,1	12,8
22.Bereler bırakacak şekilde poposuna birkaç kez elle vurmak	1,8	83,6	14,6
23.Çocuğu birkaç kez kollarından tutarak sarsmak	9,6	80,4	10
24.Eline geçici kızarıklık bırakacak şekilde birkaç kez elle vurmak	26	66,2	7,8
25.Eline ezikler, bereler bırakacak şekilde birkaç kez elle vurmak	0,9	83,6	15,5
26.Eline geçici kızarıklık bırakacak şekilde birkaç kez bir cisimle vurmak	0,9	82,6	16,4
27.Eline ezikler, bereler bırakacak şekilde birkaç kez bir cisimle vurmak	1,8	78,5	19,6
28.Beş dakika köşede ayakta tutmak	54,3	42,5	3,2
29.Okul sonrası aktivitelere izin vermemek	61,6	36,1	2,3
30.TV seyretmesine izin vermemek	71,2	26,9	1,8
31.Çocuğa bağırmak	47	51,6	1,4
32.Çocuğa lanet etmek, beddua etmek, hakaret etmek	3,7	91,3	5
33.Karanlık odaya kilitlemek	0,9	83,1	16
34.Elinden yiyeceğini almak, yemeklerden uzak tutmak	2,3	89,5	8,2
35.Bir saat boyunca eve almamak	3,7	85,4	11
36.Basit ev işleri vermek	68,5	29,7	1,8
37.Elinden şekerini veya sevdiği bir şeyi almak	34,7	62,6	2,7
38.Para cezası vermek	32	65,3	2,7
39.Birkaç saat köşede ayakta tutmak	7,3	88,6	4,1
40.Ağır ev işleri vermek	3,2	90,4	6,4
41.Eline iz bırakmayacak şekilde elle vurmak	47	48,4	4,6
42.Çocuğu duvara doğru itmek, çarpmak	0,9	57,5	41,6
43.Çocuğu çimdiklemek	11,4	83,6	5

Çalışmaya katılan annelerin toplam disiplin puanları, en düşük 0, en yüksek 89, ortalama 10,68±10,5 olarak bulunmuştur. İki annenin toplam disiplin skorları 89 olarak bulunmuştur. Ortalamaya göre disiplin skorları oldukça yüksek olan iki annenin özellikleri değerlendirildiğinde her ikisinin de kendi çocukluk dönemlerinde ailelerinden ve okul hayatlarında öğretmenlerinden fiziksel şiddet gördükleri ve bu fiziksel şiddetin etkin bir disiplin yöntemi olduğunu düşündükleri görülmüştür. Ayrıca bu iki anne diğer annelerin sıklıkla disiplin yöntemi olarak tercih ettikleri davranışlarını da disiplin yöntemi olarak görmediklerini belirtmiştir.

Annelerin disiplin yöntemi olarak en sık kullandıkları davranışlar: televizyon seyretmesine izin vermemek (%71,2), basit ev işleri vermek (%68,5), sosyal aktiviteleri yasaklamak (%64,4), beş dakika köşede ayakta tutmak (%54,3), popoya iz kalmayacak şekilde birkaç kez el ile vurmak (%52,5) ve eline iz kalmayacak şekilde elle vurmak (%47) olarak saptanmıştır.

Disiplin Standartları Anketinde yer alan davranışlardan disiplin yöntemi olarak kabul edilmeyen ve çocuk istismarı olarak yetkililere bildirilmesi gereken davranışlar olarak kızarıklık oluşturacak kadar su veya sıcak bir cisimle yakmak (%89), bilinç kaybı ve yara bere oluşturacak şekilde kafaya vurmak (%88,6), sigara ile yakmak (%87,2), yüzünde kızarıklık bırakacak şekilde tokat atmak (%84,9), yumrukla vurmak (%84,5), tekmelemek (%44,8), çocuğu duvara doğru itmek, çarpmak (%41,6) olarak tespit edilmiştir.

3.4.1. Annelerin Fiziksel Disiplin Uygulamaları Hakkındaki Düşünceleri

Araştırmaya katılan annelerin çocuklarını disipline etmek için herhangi bir cisim ile fiziksel şiddete başvurup başvurmadıkları, bunun için herhangi bir araç kullanıp kullanmayacakları ve bir çocuğa vurmak gerekiyorsa neresine vurulabileceği sorulmuştur. Fiziksel disiplin amacıyla herhangi bir araç kullanıp kullanmayacaklarına yönelik verdikleri cevaplar Çizelge 3.10'da, çocukların neresine vurulabileceğine dair cevaplar Çizelge 3.11'de özetlenmiştir.

Çizelge 3.12. Annelerin Fiziksel Disiplin Aracı Olarak Kullandığı Materyaller.

	Ben Yapmam/Hayır	Evet	Emin Değilim
	n %		
El ayası	72 32,8	139 63,6	8 3,6
Kemer	217 99	-	2 1
Sopa / Cetvel	217 99	-	2 1
Kürek	217 99	-	2 1
İp	217 99	-	2 1

Annelerin %63,6'sı çocuğunu disipline etmek için el ayası ile vurabileceğini belirtmiştir. Yalnızca 2 anne kemer, sopa, kürek ve benzeri gibi başka bir alet kullanır mısınız sorusuna emin değilim cevabını vermiş ve bu iki annenin de toplam disiplin skorları yüksek olan anneler olduğu tespit edilmiştir. Başka herhangi bir alet ile çocuğa vurulabilir sorusuna 1 anne oklava, 6 anne terlik, 1 anne yastık olarak cevap vermiştir.

Çizelge 3.13. Annelerin Disiplin Uygulaması Olarak Vurulabileceğini Kabul Ettikleri Bölgeler.

	Ben Yapmam/Hayır		Evet	
	n	%	n	%
Popo	73	33,3	146	66,7
Yüz	203	92,6	16	7,4
El	148	67,6	71	32,4
Bacak	179	81,7	40	18,3

Annelerin %66,7'si popoya, %32,4'ü ellere, %18,3'ü bacaklara ve %7,4'ü yüze disiplin amacıyla vurulabileceğini belirtmiştir. Bu bölgeler haricinde 2 anne kola, 1 anne omza, 3 anne sırta vurulabileceğini söylemiştir.

3.4.2. Annelerin Çocuğa Yönelik Kötü Muameleye Yönelik Bilgi Edinme Yolları

Araştırmaya katılan annelerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik bilgilerini nereden edindikleri sorulmuş ve verdikleri cevaplar Çizelge 3.12'de sıklıkları ile birlikte özetlenmiştir.

Çizelge 3.14. Annelerin Çocuğa Yönelik Kötü Muameleye Dair Bilgi Edinme Yolları.

Bilgi kaynakları	**Sıklık**	
	n	**%**
Televizyondan	97	44,3
İnternetten	83	37,9
Ailemden	79	36
Kitaplardan	52	23,7
Arkadaşlarımdan	51	23,2
Eğitim toplantılarından	48	21,9
Kendi çocukluk tecrübelerimden	41	18,7
Çocuğumun öğretmeninden	10	4,6

Annelerin neredeyse yarısının ihmal ve istismar konusundaki bilgilerini kitle iletişim araçlarından veya internetten öğrendiği dikkat çekmektedir. Ayrıca annelerin %18,7'inin (n:41) kendi çocukluğunda yaşadıkları olumsuz yaşam deneyimlerinin kendi çocuklarını disipline etme yollarında belirleyici olduğunu belirtmiştir.

3.5. Ailelerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Annelerin Toplam Disiplin Skoru

Annelerin yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi, çocuk sayısı, çocuk yaş grubu, aile yapısı ve evde başka çocuk varlığının toplam disiplin skoru ile ilişkisi Çizelge 3.13'de özetlenmiştir.

Çizelge 3.15. Annelerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Toplam Disiplin Skoru.

	Sayı	%	Ortalama ± SS	Sıra Ortalaması
Yaş grupları				
<25 yaş	53	24,2	11,8±7,6	124,57
26-30 yaş	66	30,1	9,5±5,7	109,42
31-35 yaş	70	32	10,4±12,8	99,94
>35 yaş	30	13,7	11,7±15,9	109,00
P*	0,204			
Eğitim durumu				
OYD/OY	34	15,5	11,1±5,8	122,35
İlkokul mezunu	52	23,7	12,9±6,1	136,45
Ortaokul mezunu	40	18,3	12,7±7,3	132,66
Lise mezunu	30	13,7	9,9±7,3	112,92
Üniversite mezunu	63	23,8	7,6±16,2	65,72
P*	0,000			
Çocuk sayısı				
1 çocuk	72	33	7,6±6,7	87,92
2 çocuk	70	32	13±15,4	117,46
3 çocuk	45	20,5	11,3±6,2	123,10
≥4 çocuk	32	14,5	11,6±7,3	124,92
P*	0,004			
Çocuk yaş grubu				
1-3 yaş	86	39	11,1±11,8	109,80
4-7 yaş	72	33	9,8±11,1	101,90
8-12 yaş	47	22	11,9±7,4	127,49
13 yaş ve üzeri	14	6	8,0±6,9	94,18
P*	0,130			
Aile tipi				
Çekirdek aile	147	67	9,8±11,8	98,95
Geniş aile	72	33	12,4±6,6	132,57
P*	0,000			
Evde başka çocuk varlığı				
Var	22	10	12,8±7,2	135,86
Yok	197	90	10,4±10,7	107,11
P*	0,043			
Gelir düzeyi				
< 4000 TL	35	16	11,8±6,6	97,47
4001-8000 TL	45	20,5	11,5±8,5	92,41
80001-12000 TL	76	34,7	8,9±14,8	67,17
>12001 TL	4	1,8	4,7±6,9	51,25
P*	0,01			

*:Kruskal Wallis testi

Annenlerin sosyodemografik verileri ile toplam disiplin skorları arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Annelerin disiplin skorları normal dağılım göstermediği için nonparametrik testler kullanılmıştır. Anne yaşı ile toplam disiplin skoru arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Ancak eğitim ve gelir düzeyi arttıkça annelerin disiplin skorlarının düştüğü görülmüştür. Evde başka çocuk varlığı, geniş ailede yaşamak ve çocuk sayısının artmasının da disiplin skorlarını arttırdığı tespit edilmiştir.

3.6. Annelerin Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri ve Disiplin Uygulama Skoru Arasındaki İlişki

Çocukluk çağında annelerin maruz kaldığı olumsuz yaşam deneyimlerinin ileri dönemlerde kendi çocuklarına disiplin uygulamaları puanı üzerine etkisi olup olmadığı araştırılmış ve bu ilişkiye dair veriler Çizelge 3.14'te gösterilmiştir.

Çizelge 3.16. Annelerin Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri ve Disiplin Puanları Arasındaki İlişki.

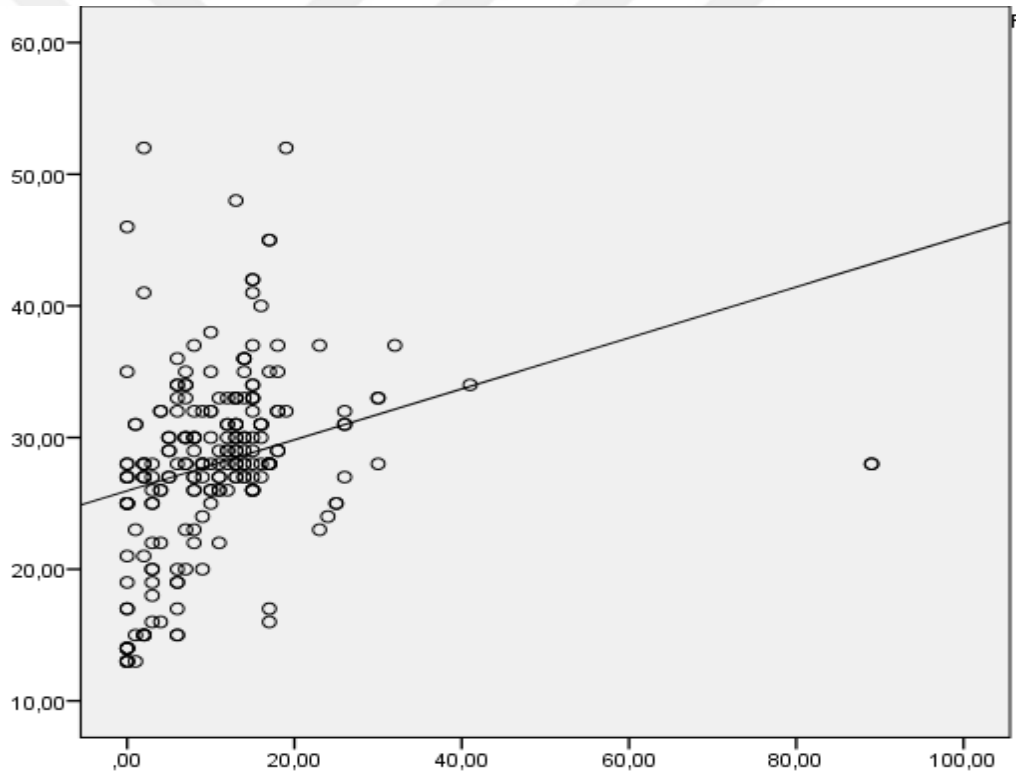
	Sayı	Puan Ortalaması ± SS	Sıra Ortalaması
Fiziksel İstismar			
Var	134	13,1±11,6	129,41
Yok	85	6,8±6,8	79,39
p			0,000
Cinsel istismar			
Var	32	10,9±4,7	124,16
Yok	187	10,6±11,2	107,58
p			0,171
Duygusal istismar			
Var	85	11,3±6,8	122,36
Yok	134	10,3±12,3	102,16
p			0,210
Fiziksel İhmal			
Var	56	12,6±6,9	132,66
Yok	163	10,0±11,4	102,21
p		0,112	0,002
Duygusal İhmal			
Var	95	13,5±13,1	128,88
Yok	124	8,5±7,3	95,53
p			0,000
Aile içi şiddet			
Var	82	11,5±7,4	123,27
Yok	137	10,2±11,9	102,06
p			0,160
Aile içi işlev bozukluğu			
Var	111	12,5±7,1	121,78
Yok	108	8,7±12,7	97,89
p			0,005

*:Kruskal Wallis testi

Annelerin çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimleri ve toplam disiplin skorları arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, çocukluk çağında fiziksel istismar, duygusal ihmal ve aile içi işlev bozukluğu öyküsü olan annelerin toplam disiplin skorlarının bu öyküye sahip olmayan annelere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

3.7. Annelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Bakışı ve Disiplin Uygulama Skoru Arasındaki İlişki

Annelerin disiplin uygulama skorları ile toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açıları arasında ilişki olup olmadığı değerlendirilmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği puanları ve disiplin standartları soru formuna verdikleri yanıtlara göre toplam disiplin puanlarının dağılımı Grafik 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Toplam Cinsiyete Eşitliği ve Toplam Disiplin Puanları Dağılımı

Toplam disiplin skorları diğer annelere göre oldukça yüksek olan iki anne olmasından dolayı homojen bir dağılım olmadığı görülmektedir. Bu nedenle korelasyon testi için Spearman'ın korelasyon analizi kullanılmıştır. Korelasyon katsayısının 0.457 ve p değerinin 0,000 olduğu görülmüştür. Buna göre toplumsal cinsiyet eşitliği anketinden yüksek puan alan annelerin toplam disiplin skorları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

4. TARTIŞMA

Disiplin bir bireyin, kendi kendini denetleyebilme yeteneğini geliştirmeyi ve sorumluklarıyla davranışlarının doğal ve sosyal sonuçlarını kabul etmesini sağlamayı hedefler. Çocuk disiplini söz konusu olduğunda; çocuğun yaşına ve yapısına uygun, ona deneme yanılma fırsatı sağlayan ve sadece olumsuz davranışlara tepki vermek üzerine kurulu olmayan yollar ile disiplin uygulamaları geliştirilmelidir. İstismar olarak kabul edilebilecek bazı tutum ve davranışlar kimi zaman disiplinin amacıyla kullanılabilmektedir. Özellikle fiziksel cezalandırma en sık kullanılan disiplin yöntemlerinden biridir (Khoury-Kassabri ve Straus, 2011). Disiplin amacıyla gerçekleştirilen birçok fiziksel uygulama aslında fiziksel istismardır. Disiplinin amacıyla yapılan bazı davranışların ve tutumların istismar açısından değerlendirmesi önemlidir.

Bu çalışmada annelerin disiplin uygulamaları konusundaki görüşleri, tutumları, çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimlerinin disiplin uygulamalarına olan etkisi ve olumsuz yaşam deneyimlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açışına etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Ülkemizde anne yaşı ortalamasının 2020 Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) verilerine göre 29 olduğu bilinmektedir (TUİK, 2020). Çalışmamızda yer alan annelerin yaş ortalaması 29,86±6,03 olarak bulunmuştur. Avrupa'da kadınların doğum yapma yaşı ülkeler arasında farklılık göstermektedir. İtalya, Lüksemburg ve İspanya gibi ülkelerde kadınların ilk çocuklarını doğurma yaşı ortalaması 31 iken, Belarus, Bulgaristan gibi ülkelerle birlikte ülkemizde 26,4 yaş olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada annelerin ilk çocuk doğurma yaşları sorgulanmamıştır. Ancak annelerin %24,2'sinin, 25 yaşından ve %86,3'ünün 35 yaşından küçük olduğu tespit edilmiştir. Buna verilere göre birçok annenin erken yaşta anne olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmamızda yer alan annelerin %37,5'i lise ve üzeri eğitimlerini, %23,7'si ilkokul, %18,3'ü de ortaokul eğitimlerini tamamlamıştır. Yirmi iki annenin hiç okula gitmediği öğrenilmiştir. Annelerin %23,8'inin (n:63) üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanından (UEİVT) elde edilen 2022 yılı eğitim istatistiklerine göre 25 yaş ve üzerindeki ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora mezunlarının 25 yaş ve üzeri toplam nüfus içindeki oranı 2022 yılında %23,9 olarak görülmüştür. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre kadınlarda okuma yazma bilme oranının en yüksek olduğu illerin

%98,4 ile Antalya ve Çanakkale olduğu, Mardin'in ise %89,0 ile kadın okuryazarlığının en düşük olduğu il olduğu görülmüştür. Çalışmanın yapıldığı ilçede kadın okuryazarlığının en düşük il ile benzer şekilde %10 (n:22) olduğu tespit edilmiştir. Türkiye Nüfus ve Sağlığı Araştırması (TNSA) ve UEİVT verileri ile çalışmanın yapıldığı popülasyonun okuryazarlık düzeylerinin benzer olduğunu söylemek mümkündür.

Akrabalık bağı olan ya da olmayan aynı konut/konutlarda birlikte yaşayan bir kadın veya erkeğin hane halkı reisi olduğu, aynı ev düzenini paylaşan ve tek bir birim olduğu düşünülen bir ya da fazla kişi hane halkı olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde hane halkı nüfusunun TNSA verilerine göre yıllar içinde giderek azaldığı bilinmektedir. 1993 yılında ortalama hane halkı büyüklüğü 4,8 iken 2018 verilerinde bu sayının 3,5 kişi olduğu saptanmıştır (Çavlin, 2019). Çalışmaya katılan annelerden alınan bilgilere göre hane halkı sayısı ortalama 5,32 kişi olarak görülmüştür.

Türkiye'de aile yapısı, son yıllarda değişim göstermektedir. Kaplan ve arkadaşlarının değişen aile yapısı üzerine yaptıkları çalışmada, geniş ailelerin oranının 1968 yılında %32,1 iken 2018'de %15,8'e düştüğü belirtilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun Türkiye Aile Yapısı Araştırması-2021 raporuna göre, Türkiye'deki ailelerin %68,6'sı çekirdek ailedir (Kaplan, 2021). Bizim çalışmamızda da çalışmaya katılan annelerin %68,5'i çekirdek aile olarak yaşadıklarını belirtmiştir (TUİK, 2021). Diğer hanelerin hepsinde anne, baba ve çocuklar haricinde akrabalık bağı ile bağlı en az bir başka kişinin daha yaşadığı saptanmıştır.

Türkiye Nüfus ve Sağlığı Araştırması 2018 verilerine göre 15-49 yaş arasındaki kadınların %3,3'ü boşanmış ve eşinden ayrı yaşamaktadır. Çalışmamızda ise kadınların boşanmış ve eşinden ayrı yaşama durumu %1,4 olarak görülmüştür. Çok eşlilik ortalaması ülkemizde %2 oranında görülmekte ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde daha sık olduğu bilinmektedir. Çalışmamızda yer alan kadınların hepsi resmi nikah ile evli olduklarını ve kumaları olmadığını belirtmiştir. Avrupa İstatistik Ofisi (EUROSTAT) verilerine göre Avrupa Birliği ülkelerine göre ülkemizde kaba boşanma oranının oldukça düşük olduğu dikkat çekmektedir. Ancak doksanlı yıllardan sonra boşanma oranlarının gittikçe arttığı ve 2019 yılında kaba boşanma hızının son 30 yılın en yüksek değeri olan 1.9'a yükseldiği görülmektedir. Çalışmamızdaki hem anne hem de babaların ikinci evliliği olma oranlarının doldukça düşük olduğu görülmektedir.

Türkiye'de kadın başına düşen çocuk sayısının zaman içinde değişim gösterdiği, doğurganlık hızının 1971'den bu yana azaldığı bilinmektedir. 1971 yılında kadın başına çocuk sayısı 5,53 çocuk iken, 2023 yılında bu sayı 1,9 çocuktur. Çalışmaya katılan annelerin yarısından fazlasının 1 ya da 2 çocuğu olduğu tespit edilmiştir. Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu illerinde kadın başına düşen çocuk sayısının 3,71 ile 1,66 arasında değiştiği görülmektedir. Kadın başına düşen çocuk sayısının ülke geneli ile benzer olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2021 yılı konut ve nüfus sayımı istatistiklerine göre, yaşanılan evlerin mülkiyet durumları değerlendirildiğinde %60,7'si oturduğu konutun sahibi, %27,6'sı kiracı, %8,4'ü oturdukları konutun sahibi olmamakla beraber kira da ödemeyen ve %0,9'uda lojmanda oturan hane halklarından oluştuğu görülmektedir. Çalışmaya katılan annelerin %33'ü kiracı olduklarını, %65'i ailesi ya da kendisine ait bir evde yaşadıklarını ve %2'si de lojmanda yaşadığını belirtmiştir. Kiracı ve konut sahibi olma oranları Türkiye ortalaması ile benzer olmakla beraber lojmanda yaşayan aile oranının yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılan annelerin dörtte birinden fazlası haneye ait aylık gelirlerini bilmemektedir. Araştırmanın etik kurul ve onay süreçleri ile anket çalışmalarının yapıldığı süreçte ülkemizdeki asgari ücretin 4250-5500 Türk Lirası (TL) olduğu ve 320-305 Amerikan Doları'na denk olduğu bilinmektedir. Çalışmada ailelerin gelir düzeyleri sorgulanırken o döneme ait asgari ücret ve katları olarak değerlendirilerek etik kurul onayı alınmıştır. Ancak yazım aşamasının gerçekleştirildiği Haziran 2023 ve sonrasında ülkedeki asgari gelir Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verilerine göre 11400 TL'dir. Ülkemiz SGK verilerine göre ücretli çalışanların %42'si asgari ücret ile çalışmaktadır. Çalışamaya katılan annelerin yalnızca %16'sı hane geçiminin asgari ücret ve altı bir ücret ile sağlandığını belirtmiştir. Ülke ortalamasının neredeyse üçte biri oranında asgari ücret ile geçim sağlandığı görülmüştür. Bölgenin geçim kaynaklarının genel olarak hayvancılık ve tarım olması, sabit gelirli ailelerin çoğunlukla memur kesim olduğu göz önüne alındığında kadınların büyük bir kısmının gelir düzeyi hakkında bilgi sahibi olmaması ve asgari ücretli çalışan sayısının ülke geneline göre az olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın yapıldığın kitlenin özellikle eğitim, çocuk sayısı, yaşam koşulları gibi sosyodemografik verileri Türkiye geneli ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Araştırmada annelerin çocuklarının disiplini için kullanılabileceğini ifade ettikleri uygulamaların neler olduğu ve ortalama şiddet skorları belirlenmiştir. Bu amaçla her bir davranışın ya da tutumun olası şiddet derecesi üzerinden toplam disiplin skoru hesaplanmıştır. Çalışmaya katılan annelerin toplam disiplin puanları 10,68±10,5 olarak bulunmuştur. Ebeveyn, pediatri asistanları ve tıp fakültesi öğrencileri ile 2003 yılında ülkemizde yapılan bir çalışmada her üç grubu toplam disiplin skorları sırasıyla 4,9±5, 7,4±7,6, 7,4+6,7 olarak bulunmuştur (Orhon vd., 2006). Bu değerler çalışmamıza göre oldukça düşüktür. 20 yıl öncesinde yapılan çalışmaya göre disiplin skorundaki yüksekliğin nedeni çalışmanın farklı evrenlerde yapılmasından kaynaklanıyor olabilir. Ancak iki çalışma arasındaki belirgin farkın temel kaynağını bulmak için yeni çalışmaların yapılması gerekir.

Çalışmamızda sosyal aktiviteleri yasaklamak (%64,4), popoya iz kalmayacak şekilde birkaç kez elle vurmak (%52,5), beş dakika köşede ayakta bekletmek (54,3), okul sonrası aktivitelere (61,6) ve televizyon seyretmesine izin vermemek (71,2) ve basit ev işleri vermek (68,5) ve eline iz kalmayacak (47) şekilde vurmak en sık kullanılan disiplin yöntemleridir. Akduman ve ark. 2010 yılında yaptıkları çalışmada, annelerin çocuklarını disipline etmek için en sık kullandıkları yöntemin çocuğa kızma, bağırma, azarlama ve tehdit etme (%29,6) olduğunu saptamıştır. Bununla birlikte az da olsa annelerin çocuklarını disipline etmek için küfür, aşağılama veya hakaret etme (%0,8), yapamayacağı kadar çok iş vermek (%0,8), fiziksel ceza (%2,4) yöntemlerine başvurduğu görülmüştür (Akduman, 2010).

Çalışmamızda disiplin yöntemi olarak kabul edilmeyen uygulamalardan bildirimde bulunulması gerektiği düşünülen davranışlar sorgulanmıştır. Çocuğa fiziksel olarak ciddi zarar verme riski taşıyan vurup kemiklerini kırmak, yakmak, yumrukla vurmak gibi davranışlar bulgular bölümünde özelliklerinden bahsedilen iki anne haricinde tüm katılımcılar tarafından disiplin yöntemi olarak kabul edilmemiştir. Ancak dikkat çekici olan annelerin bir kısmı bu davranışları disiplin yöntemi olarak kabul etmemekle birlikte bu davranışların çocuk istismarı olarak bildirilmesi gerektiğini düşünmemektedir. Örneğin bilinç kaybı oluşturacak şekilde kafaya vurmak annelerin %10,5'i (n:23) tarafından disiplin yöntemi olarak kabul edilmemiş ancak bildirilmesi gerektiği de düşünülmemiştir.

Araştırmada annelerin çocuklarını disipline etmek için herhangi bir cisim kullanılıp kullanılamayacağı sorulduğunda araştırmacıların %63,6'sı el ayası olarak cevap vermiştir.

Ayrıca bir çocuğun nerelerine vurulabilir sorusuna %66,7 oranında en sık popoya ardından %32,4 ile ellere, en az sıklıkta da yüze vurulabileceğini belirtmişlerdir.

Annelerin çocuğa yönelik kötü muameleye yönelik bilgilerini edinme yolları sorgulanmıştır. Televizyon ve internet en sık bilgi edinme yolları olarak görülmektedir. Bu soru kalıbında diğer seçeneğine verilen bir cevap özellikle dikkat çekmektedir. Annelerin %18,7'si (n:41) kendi çocukluklarında yaşadıkları olumsuz yaşam deneyimlerinden yola çıkarak, maruz kaldıkları kötü muameleyi kendi ebeveynlik pratiklerinde uygulamadıklarını belirtmişledir.

Çalışmamızda annelerin eğitim düzeylerinin artması ile toplam disiplin skorunun düştüğü saptanmıştır. Özellikle üniversite mezunu olan annelerin toplam disiplin skorlarının diğer gruplara göre oldukça düşük olduğu görülmüştür. İsrail'de 2010 yılında 234 anne ile yapılan bir çalışmada eğitim seviyesi düşük olan annelerin fiziksel ya da sözel şiddet içerin disiplin yöntemlerine daha çok başvurdukları, bu annelerin %15,32'sin fiziksel cezalandırmayı (Çocuklara şaplak atma, tokat atma gibi) disiplin yöntemi olarak kabul ettiklerini saptanmıştır (Khoury-Kassabri, 2010). Çalışkan ve arkadaşlarının 400 anne ile yaptıkları çalışmada annenin eğitim düzeyi arttıkça fiziksel disiplin uygulamalarının azaldığını saptamıştır (Çalışkan vd., 2019). 2009 yılında Yolcuoğlu ve arkadaşlarının devlet koruması altındaki ve paralel sosyokültürel ve ekonomik düzeyde olup ailesi ile yaşayan çocuklar ile yaptıkları çalışmada, koruma altındaki çocukların annelerinin okur yazarlık düzeyinin belirgin düşük olduğunu gösterilmiştir (Yolcuoğlu, 2009).

Özellikle erken yaşta anne olmak çocuğa yönelik ihmal ve istismar için bilinen bir risk faktörüdür. Amerika Birleşik Devletleri'nde 644 aile ile yapılan bir çalışmada anne yaşı küçüldükçe istismar riskinin arttığı gösterilmiştir (Brown vd., 1998). Ülkemizde yapılan bir çalışmada anne yaşının fiziksel istismar için risk faktörü olarak bulunmamıştır (Çalışkan, 2019). Bizim çalışmamızda anne yaşının toplam disiplin skoru üzerine etkisi saptanmamıştır.

Çocuk istismarı oranları ailelerin sosyoekonomik durumuna göre önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Ailelerin Büyük Buhran dönemi deneyimlerine dayanarak geliştirilen Aile Stres Modelinde, ebeveynlerin stres ve zihinsel sağlık sorunlarının artmasıyla, ebeveynlik uygulamalarının değiştiği ve çocukların gelişiminin etkilendiğini göstermektedir (Conger ve Donnellan, 2007). 2014 yılında yapılan bir çalışmada, yüksek ekonomik stresin, ebeveynlerin çocuklarına olan davranışlarını olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir (Puff & Renk, 2014). Amerika Birleşik Devletleri çocuk ihmal ve istismarı verilerine göre

ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocukları (1000 çocuk başına 7,7'ye karşılık 2,5 çocuk) daha yüksek istismar riski taşımaktadır (Sedlak vd., 2010). Mersky ve arkadaşlarının 132 lise öğrencisi ile yaptıkları çalışmada, yoksul olarak nitelendirilen katılımcıların ihmal, istismar ve aile içi işlev bozukluklarının diğer gruba oranla anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür (Mersky vd., 2021). Çalışmamızda da gelir düzeyi arttıkça toplam disiplin skorunun düştüğü belirlenmiştir. Özellikle dönemin ekonomik koşullarına göre asgari ücretin üç katı ve üzerinde geliri olan ailelerde annelerin toplam disiplin skorunun diğer ailelere göre oldukça düşük olduğu dikkat çekmektedir.

Evde yaşayan kişi sayısının fazla olması, çocuk sayısının fazla olması çocuğun ihmal ve istismara uğraması açısından aileye ait risk faktörlerinden olduğu bilinmektedir (Jenson ve Fraser, 2015). Hane halkı sayısının fazla olması çocukların şiddet görme riskini etkileyen bir faktör olarak saptanmıştır (İnci ve Duman, 2014). Çalışmamızda da geniş aile olarak yaşanan hanelerde ve hanede başka çocuk yaşaması durumlarında annelerin disiplin puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ülkemizde yapılan 50473 çocuk ve annesinin dahil edildiği bir çalışmada çocuklara fiziksel ceza verme durumunun çocukların cinsiyetleri arasında farkı olmadığı, en yüksek oranda fiziksel ceza verilen yaş grubunun %67,3 oranıyla; yedi yaş grubu olduğu ve fiziksel ceza veren aileler içinde 2-3 çocuklu ailelerin çoğunlukta olduğu bulunmuştur (Bilir vd., 1991). Ülkemizde yapılan bir çalışmada üç veya daha fazla sayıda çocuğu olan annelerin daha az sayıda çocuğu olan annelere göre fiziksel, duygusal ihmal ve istismar sıklıklarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur (Çalışkan vd., 2019). Çalışmamızda çocuk sayısı arttıkça toplam disiplin skorunun arttığı, özellikle tek çocuğu olan annelerin toplam disiplin skorlarının daha düşük bulunmuştur.

Gelişmekte olan toplumlarda, çocuğa yönelik kötü muamele olarak değerlendirilmesi gereken davranışların disiplin uygulaması olarak normal görüldüğü bilinmektedir. Bu ailelerin çocukları genellikle kötü muamele olarak kabul edilen ağır fiziksel ceza uygulamalarına maruz kalma riski altında kabul edilebilir. Çalışmamız her ne kadar sosyodemografik verileri bakımından ülke geneline benzer bir popülasyon ile yapılmış olsa da kültürel yapının bu denli yüksek disiplin puanına yol açtığını söylemek mümkündür.

Güncel verilere bakıldığında Türkiye'de çocuğa yönelik şiddet raporuna göre hane içerisinde eğitsel amaçlar için ya da çocuğun öfkelendirici bir davranışına tepki olarak, ailelerin %74'ünün fiziksel ve/veya duygusal şiddete başvurduğu belirtilmektedir. Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Raporu'nda; 7-18 yaş çocukların %43'ünün fiziksel

istismara, %51'inin duygusal istismara, %25'nin de ihmale maruz kaldığı belirtilmektedir (UNICEF, 2010).

Çalışmaya katılan ve yaş ortalaması 29,86±6,03 olan 219 annenin, çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimlerine baktığımızda %61,2'sinin fiziksel istismara, %38,8'inin duygusal istismara, %53'ünün de ihmale maruz kaldığı tespit edilmiştir. Annelerin kendi çocukluklarında ihmal ya da istismarın en az bir türüne maruz kalma oranı %70 olarak görülmektedir. Annelerin yaş ortalamaları göz önüne alındığında geçmişten günümüzde çocuğa yönelik kötü muamelenin hala önemli bir sorun olduğunu söylemek mümkündür.

Çocukluk döneminde olumsuz yaşam deneyimi olan bireylerin, erişkin dönemde fiziksel ve ruhsal hastalıklara yakalanma riskinin arttığı ve kendi çocuklarına karşı ihmal ve istismar uygulayıcısı haline gelme riskinin olduğu bilinmektedir. Şiddet öğrenilen ve nesiller arasında da aktarılan bir olgudur (Gershoff, 2002). Bu nedenle annelerin olumsuz yaşam deneyimleri ile kendi çocuklarına olan disiplin uygulamalarının ilişkisinin değerlendirilmesi önemlidir. Ülkemizde yapılan bir çalışmada, çocuklarını okul öncesi dönemde cezalandıran annelerin cezalandırmayan annelere göre kendi çocukluk dönemlerinde istatiksel olarak daha fazla fiziksel ve duygusal ihmale maruz kaldıkları saptanmıştır (Derin vd., 2018). Psikiyatri polikliniğine başvuran 100 kadın ile yapılan bir çalışmada bu kadınların %63'ünün çocukluk dönemlerinde fiziksel istismara uğradıkları ve çocuklukta fiziksel şiddet öyküsü ile kendi çocuğuna karşı şiddet uygulama arasında anlamlı ilişki saptanmıştır (Vahip vd., 2006). Kutlu ve arkadaşları 200 anne ile yaptıkları çalışmada annelerin kendilerine uygulanan ceza yöntemlerinden yararlı olduğunu düşündüklerini ceza yöntemi olarak kendi çocuklarına uyguladıklarını bulmuşlardır (Kutlu vd., 2007).

Literatür ile benzer şekilde çalışmamızda çocukluğunda fiziksel ihmal ve istismara, duygusal ihmale uğramış olan ve aile içi işlev bozukluğu öyküsü olan annelerin çocuklarına uyguladıkları disiplin skorlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çocukluk döneminde cinsel istismara uğrağını belirten annelerin disiplin skorları diğer annelerden farklı bulunmamıştır.

Annelerin disiplin puanlarını anlamlı düzeyde etkileyen bir diğer parametre toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açıları olmuştur. Annelerin toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça disiplin skorlarının da anlamlı şekilde arttığı ($p < 0,05$) ve korelasyon katsayısının 0,457 olduğu saptanmıştır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği; fırsatları kullanma, kaynakların ayrılması ve kullanımında, hizmetleri elde etmede bireyin cinsiyeti nedeniyle ayrımcılığa uğramaması olarak tanımlanmaktadır. Özellikle ataerkil yapıdaki ailelerde toplumsal cinsiyetten kaynaklanan eşitsizlikler daha yoğun olarak görülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeği kullanılarak annelerin bu konu hakkındaki bakış açıları sorgulanmıştır. Ölçekte yer alan tüm sorulara verilen cevaplar tek tek incelendiğinde her soru için annelerin katılmıyorum ve kısmen katılmıyorum cevaplarını büyük oranda tercih ettikleri görülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği toplam puanı 28,02±7,04 (en yüksek 52, en düşük 13) olarak bulunmuştur. Ayrıca bu 13 sorunun kendi içerisinde erkeği üstün gören ve kadını erkeğe bağımlı kılan anlayış olmak üzere iki ayrı değerlendirmesi de yapılmıştır. Kadınların toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açılarının eğitim düzeyleri ve yaşları ile ilişkisi değerlendirilmiştir. Özellikle 31-35 yaş grubunda olan kadınların hem erkeği üstün gören hem de kadını erkeğe bağımlı kılan anlayış puanlarının diğer yaş gruplarına göre düşük olduğu saptanmıştır.

Eğitim düzeyinin artmasının toplumsal cinsiyet algısını olumlu yönde etkilemektedir. Altuntaş'ın 511 yetişkin ile yaptığı çalışmada eğitim düzeyi arttıkça toplumsal cinsiyet rol algısının daha olumlu yönde geliştiği saptanmıştır (Altuntaş, 2015). Yılmaz ve arkadaşlarının üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada kız ve erkek öğrencilerin eşitlikçi bakış açısına sahip oldukları ancak çalışma yaşamı ve evlilik yaşamı ile ilgili alanlarda erkeklerin daha geleneksel görüşlere sahip oldukları saptanmıştır (Yılmaz vd., 2009). Çalışmamızda da annelerin eğitim durumu değerlendirildiğinde, okuryazarlık düzeyi arttıkça Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği toplam puanı, erkeği üstün gören anlayış ve kadını erkeğe bağımlı kılan anlayış puanı anlamlı düzeyde düşmektedir. Ancak eğitimdeki cinsiyet eşitsizliği ülkemizde hala önemli bir sorundur ve bu en çok kızları etkilemektedir.

Annelerin çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimleri incelendiğinde fiziksel istismara uğrayan annelerin erkeği üstün kılan anlayış puanlarının ve duygusal istismara uğrayan annelerin de erkeğe bağımlı kılan anlayış puanlarının çocukluk dönemlerinde bu muameleye maruz kalmayan annelere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca fiziksel olarak ihmal edilmek ve herhangi bir çocukluk çağı yaşam deneyimine maruz kalmak toplam cinsiyet eşitliği puanını anlamlı düzeyde etkilemektedir.

Bu çalışmanın bazı kısıtlılıkları mevcuttur; Çalışmamız annelerin gerçek uygulamalarını gözlemleyerek yapılmamış anneler ile bire bir görüşme ile yapılan anket uygulaması olarak gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle annelerin gerçek uygulamalarına göre daha farklı bilgi

vermiş olabilecekleri unutulmamalıdır. Annelerin eşlerinin çocuğa karşı disiplin uygulamaları ve annelerin 18 yaş ve sonrasında maruz kaldıkları şiddet sorgulanmamıştır. Bu nedenle de hane içindeki farklı disiplin uygulamaları ve bunların sonuçları değerlendirilememiştir. Hane geliri sorgulanmış ancak annelerin çalışma durumları sorgulanmamıştır. Her ne kadar eğitim durumları ile disiplin uygulamaları ve toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açıları değerlendirilmiş olsa da aktif çalışma hayatında yer alıp almama durumlarının etkileri değerlendirilememiştir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu tez çalışması, Kağızman Devlet Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniği'ne başvuran veya pediatri servisinde yatmakta olan 1-12 yaş aralığındaki çocukların annelerinin çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimleri ve toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açıları ile bunların kendi çocuklarına olan disiplin yöntemlerine etkisini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Çalışmaya toplam 219 anne dahil edilmiştir.

Araştırmamızın Gereç ve Yöntem bölümünde belirttiğimiz hipotezler ve çalışma sonucunda elde ettiğimiz değerlendirimler aşağıda belirtilmektedir.

Hipotez 1: Annelerin hayatlarının ilk 18 yılında fiziksel, duygusal ya da cinsel istismara uğramasının kendi çocuklarına yönelik disiplin uygulamalarına olumsuz yönde etkisi vardır. Çocukluk döneminde istismara uğramış olan anneler, çocuklarını disipline etmek için daha çok şiddete başvurmaktadır.

Araştırmaya dahil edilen annelerin çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimleri değerlendirildiğinde fiziksel istismara uğrayan annelerin toplam disiplin skorlarının daha yüksek olduğu ve bu yüksekliğin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Ancak cinsel istismara ve duygusal istismara uğrayan anneler için bu durum söz konusu değildir. Bu durum birinci hipotezimizi fiziksel istismarın etkileri açısından doğrulamaktadır.

Hipotez 2: Annelerin hayatlarının ilk 18 yılında ihmal edilmiş olmasının kendi çocuklarına yönelik disiplin uygulamalarına olumsuz yönde etkisi vardır. Çocukluk döneminde ihmal edilen anneler, çocuklarını disipline etmek için daha çok şiddete başvurmaktadır.

Araştırmaya dahil edilen annelerin çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimleri değerlendirildiğinde fiziksel ve duygusal ihmale uğrayan annelerin disiplin skorlarının daha yüksek olduğu ve bu yüksekliğin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Bu durum ikinci hipotezimizi fiziksel ve duygusal ihmalin etkileri açısından doğrulamaktadır.

Hipotez 3: Düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerde annelerin çocuklarına yönelik disiplin uygulamalarına olumsuz yönde etkisi vardır. Dar gelirli ve sosyal desteği yetersiz olan anneler, çocuklarını disipline etmek için daha çok şiddete başvurmaktadır.

Ekononomik düzeyin disiplin uygulamalarına etkisini değerlendirmek için annelere aylık gelir düzeyleri sorulmuştur. Gelir düzeyini bilen anneler değerlendirildiğinde gelir düzeyinin artışı ile toplam disiplin skorunun düştüğü görülmüştür. Bu sonuçlar üçüncü hipotezimizi doğrulamaktadır.

Hipotez 4: Eğitim düzeyi düşük annelerin çocuklarına yönelik disiplin uygulamalarına olumsuz yönde etkisi vardır. Eğitim düzeyi düşük olan anneler, çocuklarını disipline etmek için daha çok şiddete başvurmaktadır.

Araştırmamıza dahil edilen annelerin eğitim düzeyleri arttıkça toplam disiplin skorlarının düştüğü, bu düşüşün özellikle üniversite mezunu olan annelerde daha belirgin olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar dördüncü hipotezimizi doğrulamaktadır.

Hipotez 5: Eğitim düzeyi düşük anneler toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda erkek egemenliğini kabul etmektedir.

Araştırmamıza dahil edilen annelerin eğitim düzeyleri arttıkça toplam cinsiyet eşitliği ölçeği puanlarının skorlarının düştüğü, bu düşüşün özellikle üniversite mezunu olan annelerde daha belirgin olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar beşinci hipotezimizi doğrulamaktadır.

Hipotez 6: Düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerde anneler toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda erkek egemenliğini kabul etmektedir.

Ekononomik düzeyin toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açısına olan etkisini değerlendirmek için annelere aylık gelir düzeyleri sorulmuştur. Gelir düzeyini bilen anneler değerlendirildiğinde gelir düzeyinin artışı ile toplam toplumsal cinsiyet eşitliği puanlarının düştüğü görülmüştür. Bu sonuçlar altıncı hipotezimizi doğrulamaktadır.

Çocuğa yönelik kötü muamele ve olumsuz yaşam deneyimlerinin etkileri yaşam boyu devam eder ve nesiller arasında aktarılır. Bireyin fiziksel ve ruhsal tam sağlık halinin önünde önemli bir engeldir ve etkileri nedeniyle de önemli bir halk sağlığı sorunudur.

Olumsuz yaşam deneyimlerine yol açabilecek risk faktörlerini önceden tespit etmek ve engellemek bu konuda yapılacak müdahalelerin en önemli basamağını oluşturmaktadır.

Eğitim düzeyi yükseldikçe sıkı hatta istismar olarak nitelendirilecek boyuttaki disiplin uygulamalarının azaldığı görülmektedir. Bu nedenle okullaşma oranının arttırılması gerekmektedir. Ayrıca annelerin sağlık profesyonelleri ve eğitimciler tarafından çocuk disiplin uygulamaları hakkında bilgilendirilmeleri de çocuğun yaşına ve gelişimine uygun disiplin yöntemlerini öğrenmek açısından faydalı olacaktır. Ülkenin koşulları gözetilerek her anne için kolay ulaşılabilir ve uygulanabilir eğitim programlarının oluşturulması ve bu programların yaygınlaştırılması önemlidir.

Ailenin gelir düzeyi düştükçe annelerin olumsuz tutumlarının artması nedeniyle gelir düzeyi düşük olan ailelere destek politikalarının güçlendirilmesi, bu ailelerdeki risk faktörlerinin tespit edilmesi ve gerekli müdahalelerinin uygulanması önemlidir.

İhmal ya da istismara uğramış olan çocukların ileride şiddet uygulayıcısı olabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle hayatının ilk 18 yılında olumsuz yaşam deneyimlerine maruz kalan çocukların sağaltım süreçleri titizlikle yürütülmeli ve çocukların daha fazla örselenmelerinin önüne geçilmelidir. Bu çocukların sağlıklı bireyler olarak topluma kazandırılmaları şiddet döngüsünün kırılması için önemlidir.

KAYNAKLAR

Akduman, G. G. (2010). Erken Çocukluk Döneminde Annelerin Uyguladiklari Disiplin Yöntemlerinin Çocuk İstismari İle İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*(27), 38-49.

Akgün, E., & Yeşilyaprak, B. (2011). Anne çocuk oyun etkileşiminde niteliksel boyut: Annelerin sözel ifadelerinin değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 40*(40), 11-21.

Akın, A., & Demirel, S. (2003). Toplumsal cinsiyet kavramı ve sağlığa etkileri. CÜ Tıp Fakültesi Dergisi, 25 (4), 73-82. *Erişim, 21*, 2019.

Anda, R. F., Brown, D. W., Dube, S. R., Bremner, J. D., Felitti, V. J., & Giles, W. H. (2008). Adverse childhood experiences and chronic obstructive pulmonary disease in adults. *American journal of preventive medicine, 34*(5), 396-403. https://doi.org/10.1016/j.amepre.2008.02.002

Anda, R. F., Croft, J. B., Felitti, V. J., Nordenberg, D., Giles, W. H., Williamson, D. F., & Giovino, G. A. (1999). Adverse childhood experiences and smoking during adolescence and adulthood. *Jama, 282*(17), 1652-1658. doi:10.1001/jama.282.17.1652

Ayşe, A. (2007). Toplumsal cinsiyet (gender) ayırımcılığı ve sağlık. *Toplum Hekimliği Bülteni, 26*, 1-9.

Bandura, A., & Walters, R. H. (1977). *Social learning theory* (Vol. 1). Englewood cliffs Prentice Hall. https://doi.org/10.1177/105960117700200317

Beyaz, E. (2021). Helikopter Ebeveynlik. *Doç. Dr. Mehmet Dalkılıç*, 587.

Bilir, Ş., Meziyet, A., Dönmez, N. B., ATİK, Ç. U. B., & SAN, A. G. P. (1991). Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 1*(1).

Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2014*(3), 108-114.

Bowers, M. E., & Yehuda, R. (2016). Intergenerational transmission of stress in humans. *Neuropsychopharmacology, 41*(1), 232-244. https://doi.org/10.1038/npp.2015.247

Bridgett, D. J., Burt, N. M., Edwards, E. S., & Deater-Deckard, K. (2015). Intergenerational transmission of self-regulation: A multidisciplinary review and integrative conceptual framework. *Psychological bulletin, 141*(3), 602-654. https://doi.org/10.1037/a0038662

Brown, J., Cohen, P., Johnson, J. G., & Salzinger, S. (1998). A longitudinal analysis of risk factors for child maltreatment: Findings of a 17-year prospective study of officially recorded and self-reported child abuse and neglect. *Child abuse & neglect, 22*(11), 1065-1078. https://doi.org/10.1016/S0145-2134(98)00087-8

Brunton, P., & Russell, J. (2010). Prenatal social stress in the rat programmes neuroendocrine and behavioural responses to stress in the adult offspring: Sex-specific effects. *Journal of neuroendocrinology, 22*(4), 258-271. https://doi.org/10.1111/j.1365-2826.2010.01969.x

Buss, D. M. (1995). Psychological sex differences: Origins through sexual selection. https://doi.org/10.1037/0003-066X.50.3.164

Conger, R. D., & Donnellan, M. B. (2007). An interactionist perspective on the socioeconomic context of human development. *Annu. Rev. Psychol., 58*, 175-199. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085551

Çalişkan, Z., Evgin, D., Musalli, E., Akşit, B., Durgun, Ö. N., & Nazlı, T. (2019). Annelerin çocuklarına yönelik istismar-ihmal davranışları ve etkileyen faktörler. *Güncel Pediatri, 17*(3), 387-399.

Çavlin, A. (2019). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2018.

Dashorst, P., Mooren, T. M., Kleber, R. J., de Jong, P. J., & Huntjens, R. J. (2019). Intergenerational consequences of the Holocaust on offspring mental health: a systematic review of associated factors and mechanisms. *European journal of psychotraumatology, 10*(1), 1654065. https//doi.org/10.1080/20008198.2019.1654065

Delcuve, G. P., Rastegar, M., & Davie, J. R. (2009). Epigenetic control. *Journal of cellular physiology, 219*(2), 243-250. https://doi.org/10.1002/jcp.21678

DeMause, L. (1988). On writing childhood history. *the Journal of Psychohistory, 16*(2), 135-171.

Diekman, A. B., Goodfriend, W., & Goodwin, S. (2004). Dynamic stereotypes of power: Perceived change and stability in gender hierarchies. *Sex roles, 50*, 201-215. https://doi.org/10.1023/B:SERS.0000015552.22775.44

Donenberg, G. R., & Hoffman, L. W. (1988). Gender differences in moral development. *Sex roles, 18*, 701-717. https://doi.org/10.1007/BF00288055

Dong, M., Giles, W. H., Felitti, V. J., Dube, S. R., Williams, J. E., Chapman, D. P., & Anda, R. F. (2004). Insights into causal pathways for ischemic heart disease: adverse childhood experiences study. *Circulation, 110*(13), 1761-1766. https://doi.org/10.1161/01.CIR.0000143074.54995.7F

Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar*. Sistem yayıncılık.

Dube, S. R., Miller, J. W., Brown, D. W., Giles, W. H., Felitti, V. J., Dong, M., & Anda, R. F. (2006). Adverse childhood experiences and the association with ever using alcohol and initiating alcohol use during adolescence. *Journal of Adolescent Health, 38*(4), 444.e1-444. e10. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2005.06.006

Duran, R., & Açar, D. (2023). İstismar Ve İhmal İzleri. *Çocuk Resimlerinin Analizi-2*, 123.

Employment, E. C. D.-G. f., & G., E. O. U. (2006). *A Roadmap for Equality between Women and Men 2006-2010*. Office for Official Publications of the European Communities.

Felitti, V. J., & Anda, R. F. (2010). The relationship of adverse childhood experiences to adult medical disease, psychiatric disorders, and sexual behavior: Implications for healthcare. *The impact of early life trauma on health and disease: The hidden epidemic*, 77-87. https://doi.org/10.1016/j.amepre.2010.03.015

Gustafson, T., & Sarwer, D. (2004). Childhood sexual abuse and obesity. *Obesity reviews, 5*(3), 129-135. https://doi.org/10.1111/j.1467-789X.2004.00145.x

Güldü, Ö., & Kart, M. E. (2009). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 64*(03), 97-116.

Hamburg, D. A., & Lunde, D. T. (1966). Sex hormones in the development of sex differences in human behavior. *The development of sex differences, 1*, 24. https://doi.org/10.1159/000271239

Harris, A. C. (1994). Ethnicity as a determinant of sex role identity: A replication study of item selection for the Bem Sex Role Inventory. *Sex roles, 31*(3-4), 241-273. https://doi.org/10.1007/BF01547717

Howard, B. J. (1991). Discipline in early childhood. *Pediatric Clinics of North America, 38*(6), 1351-1369. https://doi.org/10.1016/S0031-3955(16)38224-4

Hunter, R. S., & Kilstrom, N. (1979). Breaking the cycle in abusive families. *The American Journal of Psychiatry*. https://doi.org/10.1176/ajp.136.10.1320

İNCİ, Y., & Duman, A. (2014). Çocuğa Yönelik Şiddetin Sosyo-Kültürel Ve Ekonomik Boyutlari: Erzurum İli Örneği. *Journal of International Social Research, 7*(31).

Jenson, J. M., & Fraser, M. W. (2015). *Social policy for children and families: A risk and resilience perspective*. Sage Publications.

Kaplan, A. (2021). Türkiye'de Aile Yapısında ve Kültüründe Yakın Gelecekte Önem Kazanacak Gelişmelerin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1*(2), 69-81.

Keeshin, B. R., & Dubowitz, H. (2013). Childhood neglect: The role of the paediatrician. *Paediatrics & child health, 18*(8), e39-e43.

Khoury-Kassabri, M., & Straus, M. A. (2011). Discipline methods used by mothers: The contribution of ethnicity, socioeconomic status, and child's characteristics. *Child Indicators Research, 4*, 45-57. DOI:10.1007/s12187-010-9077-z

Khoury-Kassabri, M. (2010). Attitudes of Arab and Jewish mothers towards punitive and non-punitive discipline methods. *Child & Family Social Work, 15*(2), 135-144. https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2009.00667.x

Kolhatkar, G., & Berkowitz, C. (2014). Cultural considerations and child maltreatment: In search of universal principles. *Pediatric Clinics, 61*(5), 1007-1022. DOI: 10.1016/j.pcl.2014.06.005

Korkmaz, A., & Başer, M. (2019). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ataerkillik ve iktidar ilişkileri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 28*(1), 71-76.

Köçer, G., & Çinar, F. (2021). Ödül Ve Ceza Olmadan Çocuk Disiplini Mümkün Mü? *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14*(2), 410-429.

Kütük, M. Ö., & Bilaç, Ö. (2017). Çocuklarda ve adölesanlarda duygusal istismar ve ihmal. *Türkiye Klinikleri, 3*(3), 181-187.

Leung, A., Robson, W., & Lim, S. (1992). Counseling parents about childhood discipline. *American family physician, 45*(3), 1185-1189. PMID: 1543103.

Mersky, J. P., Choi, C., Lee, C. P., & Janczewski, C. E. (2021). Disparities in adverse childhood experiences by race/ethnicity, gender, and economic status: Intersectional analysis of a nationally representative sample. *Child abuse & neglect, 117*, 105066. doi: 10.1016/j.chiabu.2021.105066.

Nieman, P., Shea, S., Society, C. P., & Committee, C. P. (2004). Effective discipline for children. *Paediatrics & child health, 9*(1), 37-41. https://doi.org/10.1093/pch/9.1.37

Onur, B. (1979). Disiplin kavramı. *Eğitim ve Bilim, 3*(17).

Organization, W. H. (2022). Responding to child maltreatment: a clinical handbook for health professionals.

Ökten, Ş. (2009). Toplumsal Cinsiyet Ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *Journal of International Social Research, 2*(8), 302-311.

Özmert, E. N. (2006). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-III: Aile. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 49*(3), 256-273.

Öztürk, E. (2018). Psikotarih Ruhsal Travma ve Dissosiyasyon. *Celbiş,(Ed.). Turaz Akademi*, 92-106.

Parke, R. D. (1969). Effectiveness of punishment as an interaction of intensity, timing, agent nurturance, and cognitive structuring. *Child development*, 40(1),213-235. https://doi.org/10.2307/1127169

Parke, R. D., & Collmer, C. W. (1975). Child abuse: An interdisciplinary analysis.

Person, E. S., & Ovesey, L. (1983). Psychoanalytic theories of gender identity. *Journal of the American Academy of Psychoanalysis, 11*(2), 203-226. https://doi.org/10.1521/jaap.1.1983.11.2.203

Puff, J., & Renk, K. (2014). Relationships among parents' economic stress, parenting, and young children's behavior problems. *Child Psychiatry & Human Development, 45*, 712-727. https://doi.org/10.1007/s10578-014-0440-z

Quadagno, D. M., Briscoe, R., & Quadagno, J. S. (1977). Effect of perinatal gonadal hormones on selected nonsexual behavior patterns: a critical assessment of the nonhuman and human literature. *Psychological bulletin, 84*(1), 62-80. https://doi.org/10.1037/0033-2909.84.1.62

Ridgeway, C. L., & Smith-Lovin, L. (1999). The gender system and interaction. *Annual review of sociology, 25*(1), 191-216.

Risman, B. J., & Davis, G. (2013). From sex roles to gender structure. *Current Sociology, 61*(5-6), 733-755. https://doi.org/10.1177/0011392113479315

Rush, A. J., & Beck, A. T. (1978). Cognitive therapy of depression and suicide. *American journal of psychotherapy, 32*(2), 201-219.

Sedlak, A. J. (1997). Risk factors for the occurrence of child abuse and neglect. *Journal of aggression, maltreatment & trauma, 1*(1), 149-186. DOI:10.1300/J146v01n01_09

Sedlak, A. J., Mettenburg, J., Basena, M., Peta, I., McPherson, K., Greene, A., & Li, S. (2010). Fourth national incidence study of child abuse and neglect (NIS-4). *Washington, DC: US Department of Health and Human Services, 9*, 2010.

Sege, R. D., Siegel, B. S., ABUSE, C. O. C., Flaherty, E. G., Gavril, A. R., Idzerda, S. M., Laskey, A., Legano, L. A., Leventhal, J. M., & Lukefahr, J. L. (2018). Effective discipline to raise healthy children. *Pediatrics, 142*(6), 1-10. https://doi.org/10.1542/peds.2018-3112

Şanli, D., & Öztürk, C. (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 8*(4), 240-246.

Türkiye İstatistik Kurumu (2020). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, http://data.tuik.gov.tr/

Türkiye İstatistik Kurumu (2022). Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı, http://data.tuik.gov.tr/

UNİCEF (2010). Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Raporu https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/turkiyede-cocuk-istismari-ve-aile-ici-siddet-arastirmasi-ozet-raporu-2010

Vargel Pehlivan, P. (2017). Toplumsal cinsiyet bağlamında kuramsal yaklaşımlar: bir literatür taraması.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algilanişi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*(35), 29-56.

Wolraich, M. L., & Aceves, J. (1998). Guidance for effective discipline. *Pediatrics, 101*(4), 723-728. https://doi.org/10.1542/peds.101.4.723

Yalcin, O., & Erdogan, A. (2013). Neurobiological, Psychosocial and Enviromental Causes of Violence and Agression/Siddet ve Agresyonun Norobiyolojik, Psikososyal ve Cevresel Nedenleri. *Psikiyatride Guncel Yaklasimlar/Current Approaches to Psychiatry, 5*(4), 388-420. doi:10.5455/cap.20130526

Yehuda, R., Lehrner, A., & Bierer, L. M. (2018). The public reception of putative epigenetic mechanisms in the transgenerational effects of trauma. *Environmental Epigenetics, 4*(2), dvy018. DOI: 10.1093/eep/dvy018

Yolcuoğlu, İ. (2009). Çocuk koruma sisteminde aileyle çalışmanın esasları: İstanbul örneğinde çocuklar ve ailelerinin gereksinimler, güçlülük ve risk faktörleri açısından değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi), YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi.(Tez no: 257607)*.

Yurdakök, K. (2014). Neonatal maltreatment and brain development. *Journal of Pediatric and Neonatal Individualized Medicine (JPNIM), 3*(2), e030228-e030228. https://doi.org/10.7363/030228

EKLER

Ek-1. Etik Kurul Onayı

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu Başkanlığı

10.05.2022

Sayı : 56786525-050.04.04 / 505179
Konu : Etik Kurul Kararı Hakkında

Sayın Döndü Nilay YILDIRIM

İlgi: 10/02/2022 tarihli başvurunuz.

"Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ve Olumsuz Yaşam Deneyimlerinin, Çocuğa Yönelik Disiplin Uygulamalarına Etkisi" başlıklı tezi ile ilgili olarak Ankara Üniversitesi Etik Kurulunun 25/04/2022 tarihli toplantısında alınan 08/85 sayılı kararın bir örneği ilişikte gönderilmektedir.
Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Ercan BAYAZITLI
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

EKLER:
Karar Örneği (1 sayfa)

Ankara Üniversitesi Rektörlüğü 06100 - Tandoğan/ANKARA
Telefon : 0 (312) 212 60 40 / 2085-2183
Ayrıntılı Bilgi İçin

Ek-2. Kağızman Devlet Hastanesi İzin Belgesi

KARS KAĞIZMAN DEVLET HASTANESİ BAŞHEKİMLİĞİ
- KAĞIZMAN DH İDARİ VE MALİ İŞLER MÜDÜRLÜĞÜ
18/02/2022 15:52 - E-55932846 - 929 - 200
00159396741

T.C KARS VALİLİĞİ İL SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ

Kars Kağızman Devlet Hastanesi Başhekimliği

Sayı : E-55932846-929
Konu : Tez Çalışması Hk.

İLGİLİ MAKAMA

Başhekimliğimiz emrinde Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı olarak görev yapan Uzm. Dr. Döndü Nilay YILDIRIM'ın "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Olumsuz Yaşam Deneyimlerinin Çocuğa Yönelik Disiplin Uygulamalarına Etkisi" adlı çalışmasının yürütülmesinde Başhekimliğimizce sakınca bulunmamaktadır.

Gereğini bilgilerinize arz/rica ederim

Dr. Ekrem EFE
Başhekim V.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu: cd9a4f05-2567-4719-beac-93723788f040 Belge Doğrulama Adresi: https://www.turkiye.gov.tr/saglik-bakanligi-ebys

Şahindere Mahallesi Hasan Acara Caddesi No:147 Kağızman-Kars
Telefon: Faks No: 04743516453
e-Posta: merve.sertkaya@saglik.gov.tr İnternet Adresi: www.kagizmandh.saglik.gov.tr
Bilgi için: Merve SERTKAYA
Ebe
Telefon No: (0 474) 351 68 41

Ek-3. Demografik Veriler Anket Formu

Sosyodemografik Anket Formu

Demografik veriler

1.Yaşınız: ….

2.Kaç çocuğunuz var, yaşları ve cinsiyetleri

- ……

-……

-…….

-…….

3.Eğitim durumunuz:

a)Okur-yazar değil b)İlkokul mezunu c)Ortaokul mezunu

d)Lise mezunu e)Üniversite mezunu

4.Ailenizin aylık toplam geliri:

a)2000 TL ve daha düşük b)2000-4000 TL c)4001-8000 TL d)8001-12000 TL
e) Bilmiyorum

5. Ailenizin yıllık toplam geliri: …… TL Bilmiyorum □

6.Medeni durumunuz ?

a)Evli b)Bekar c)Boşanmış d) Ayrı yaşıyor e)İmam Nikahlı

7. Kaç kez evlendiniz : ….

8. Eşinizin kaçıncı evliliği: ….. / Kumanız var mı: …..

Ne tip bir evde oturuyorsunuz?

a)Gecekondu b)Apartman dairesi c)Müstakil ev

9.Yaşadığınız ev size mi ait ?

a) Hayır, kiracı olarak yaşıyoruz
b) Hayır, devlet kurumuna ait lojman
c) Ailemize/Kendimize ait

10.Evde toplam kaç kişi yaşıyor? ….

- Kimler ? ……..

11. sizin çocuklarınız hariç evde yaşayan başka çocuk var mı ? a) Evet b) hayır

12. sizin çocuklarınız hariç evde yaşayan çocukların yaş ve cinsiyetleri:

- ……

Ek-4. Disiplin Standartları Anket Formu

	Disiplin yöntemi olarak kullanılabilir	**Disiplin yöntemi olarak <u>kabul etmiyorum</u>**	**Disiplin yöntemi olarak <u>kabul etmiyorum</u>. Bu davranış çocuk istismarı olarak yetkili kişilere <u>bildirilmelidir</u>**
1.Sosyal aktiviteleri yasaklamak			
2. İz kalmayacak şekilde poposuna kemerle birkaç kez vurmak			
3.Aydınlık bir odada 15 dakika kapalı (kilitli) tutmak			
4.Vurup kemiklerini kırmak			
5. Yüzünde kızarıklık bırakacak şekilde tokat atmak			
6.İz bırakacak şekilde popoya birkaç kemerle vurmak			
7.Kızarıklık oluşturacak kadar yakmak (su veya sıcak bir cisimle)			
8.Popoya iz kalmayacak şekilde birkaç kez el ile vurmak			
9.Popoya kızarıklık oluşturacak şiddette birkaç kez el ile vurmak.			
10.Tekmelemek			
11. .Popoya birkaç kez belirgin kırmızılık bırakacak şekilde kemerle vurmak			
12.Aydınlık odada 1 saat süreyle kilitli tutmak			
13.Morluk bırakacak şekilde kemer dışında başka bir şeyle poposuna birkaç kez vurmak			
14.Kızarıklık kalmayacak şekilde yüzüne tokat atmak			
15.Bilinç kaybı ve yara –bere oluşturacak şekilde kafaya vurmak			
16.Çocuğu bağlayarak hareketlerini kısıtlamaya çalışmak			
17.Aydınlık bir odada tüm gün kapalı tutmak			
18.Yumrukla vurmak			
19.Sigara ile yakmak			
20.Akşam yemeğini vermeden yatağa göndermek			
21.Kolunu acıtacak şekilde bükmek, sıkmak			
22.Bereler bırakacak şekilde poposuna birkaç kez elle vurmak			
23.Çocuğu birkaç kez kollarından tutarak sarsmak			
24.Eline geçici kızarıklık bırakacak şekilde birkaç kez elle vurmak			
25.Eline ezikler, bereler bırakacak şekilde birkaç kez elle vurmak			
26.Eline geçici kızarıklık bırakacak şekilde birkaç kez bir cisimle vurmak			
27.Eline ezikler, bereler bırakacak şekilde birkaç kez bir cisimle vurmak			
28.Beş dakika köşede ayakta tutmak			
29.Okul sonrası aktivitelere izin vermemek			
30.TV seyretmesine izin vermemek			
31.Çocuğa bağırmak			
32.Çocuğa lanet etmek, beddua etmek, hakaret etmek			
33.Karanlık odaya kilitlemek			
34.Elinden yiyeceğini almak, yemeklerden uzak tutmak			
35. 1 saat boyunca eve almamak			
36.Basit ev işleri vermek			
37.Elinden şekerini veya sevdiği bir şeyi almak			
38.Para cezası vermek			
39.Birkaç saat köşede ayakta tutmak			
40.Ağır ev işleri vermek			
41.Eline iz bırakmayacak şekilde elle vurmak			
42.Çocuğu duvara doğru itmek, çarpmak			
43.Çocuğu çimdiklemek			

Eğer çocuğa vurulması gerekiyorsa sizce aşağıdakilerden hangileri bu iş için uygundur?

	Evet	Hayır	Emin değilim	Ben yapmam
44.El ayası				
45.Kemer				
46.Sopa - cetvel				
47.Kürek				
48.İp				
49.Diğer (lütfen belirtin)				

Siz olsaydınız çocuğa hangi aletlerle vururdunuz ya da vurursunuz?

	Evet	Hayır	Emin değilim	Ben yapmam
50.El ayası				
51.Kemer				
52.Sopa - cetvel				
53.Kürek				
54.İp				
55.Diğer (lütfen belirtin)				

Bir çocuğun nerelerine tokat atılabilir?

	Evet	Hayır	Emin değilim	Ben yapmam
56.Popoya				
57.Yüze				
58.Ellere				
59.Bacaklara				
60. Diğer (lütfen belirtin)				

Siz olsanız çocuğun nerelerine vurursunuz?

	Evet	Hayır	Emin değilim	Ben yapmam
61.Popoya				
62.Yüze				
63.Ellere				
64.Bacaklara				
65. Diğer (lütfen belirtin)				

Kendi çocukluk döneminizde yaşadığınız deneyimleri dikkate alarak aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınızı belirtin.
Katılıyorsanız Evet, katılmıyorsanız Hayır kolonunu işaretleyin.

	Evet	Hayır	Emin değilim
70. Okulda fiziksel olarak cezalandırılırdım			
71. Çocukken karşılaştığım fiziksel cezaların okuldaki davranışlarımı değiştirmekte etkili bir disiplin yöntemi olduğunu düşünüyorum			
72. Aile içinde, annem ve/veya babam tarafından fiziksel olarak cezalandırılırdım			
73. Çocukken karşılaştığım fiziksel cezaların evdeki davranışlarımı değiştirmekte etkili bir disiplin yöntemi olduğunu düşünüyorum			

Çocuğa yönelik kötü muameleye (çocuk istismarı ve ihmali) ilişkin bilgileri nereden edindiniz? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

a) Katıldığım eğitim toplantılarından b) Bu konuda yazılmış kitaplardan c) TV programlarından
d) İnternetten e) Arkadaşlarımdan f) Çocuğumun öğretmeninden
g) Çocuk doktorundan
h) Diğer……

Ek-5. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Anketi

Siz büyürken, hayatınızın ilk 18 yılında;

	Evet	**Hayır**	**Cevap Vermek İstemiyorum**
Bir ebeveyniniz ya da ev halkından yetişkin biri			
Size küfretti mi, sizi hor gördü mü, sizi aşağıladı mı ya da sizi küçümsedi mi?			
Sizi fiziksel anlamda incitecek bir şekilde davranıp sizi korkuttu mu?			
Bir ebeveyniniz ya da ev halkından yetişkin biri			
Sizi itip tartakladı mı, tokatladı mı ya da size bir şey fırlattı mı?			
Size hiç iz kalacak ya da yaralanacağınız kadar güçlü vurdu mu?			
Bir yetişkin ya da sizden en az 5 yaş büyük biri			
Size hiç cinsel anlamda dokundu mu?			
Sizden hiç onların bedenine cinsel anlamda dokunmanızı istedi mi?			
Sizinle cinsel ilişki yaşadı mı ya da buna teşebbüs etti mi?			
Ailenizden kimsenin sizi sevmediğini, önemsemediğini ya da desteklenmediğinizi hissettiğiniz oldu mu?			
Yeterince yemek olmadığını, kirli giysiler giymek zorunda olduğunuzu veya sizi koruyacak kimse olmadığını hissettiğiniz oldu mu?			
Anne ve babanız boşandı mı?			
İçki problemi olan, alkolik ya da uyuşturucu kullanan biriyle yaşadınız mı?			
Ev halkından biri depresyonda ya da zihinsel hasta mıydı ya da intihara teşebbüs etti mi?			
Anneniz veya üvey annenize			
Tokatlanma, tekmelenme, herhangi sert bir cisim ile vurulma ya da bir şey fırlatılma gibi fiziksel şiddete maruz kaldı mı?			
Silahla ya da bıçakla tehdit edildi mi?			
Ev halkından biri hapse girdi mi?			

Ek-6. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Anketi İçin Kullanım İzni

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ ETİK KURUL BAŞKANLIĞINA

Üniversitenizde Sağlık Bilimleri Enstitüsünde Sosyal Pediatri bölümünde yüksek lisans yapmakta olan Döndü Nilay Yıldırım'ın Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Olumsuz Yaşam deneyimlerinin, Çocuğa Yönelik Disiplin Uygulamalarına Etkisi adlı tez çalışmasında tarafıma ait olan çocukluk çağı olumsuz yaşantılar ölçeğinin kullanılmasında herhangi bir sakınca yoktur.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

07/04/2022

Uzm. Dr. Alişan Burak YAŞAR

Ek-7. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği

Bu bölümde erkek ve kadının toplumdaki konumu hakkındaki sizin görüşlerinizi belirlemek amaçlanmıştır. Sizden beklenen, ölçekteki her bir ifadeyi (maddeyi) okumanız ve ifadeye (maddeye) katılma düzeyinizi "Kesinlikle Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kısmen Katılıyorum", "Katılıyorum" ve "Kesinlikle Katılıyorum" seçeneklerinden size uygun olarak cevap vermenizdir.

Sıra	İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kısmen Katılıyorum (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
1	Erkek kadına göre olaylara daha mantıklı yaklaşır.					
2	Kadının erkekten çok para kazanması kadın erkek arasındaki ilişkiyi bozar.					
3	Kadın görüşeceği kişiler için kocasının onayını almalıdır.					
4	Ailenin parasal harcamaları erkeğin kontrolünde olmalıdır.					
5	Evle ilgili dışarıda yapılması gereken işler (fatura yatırma gibi) erkeğin sorumluluğudur.					
6	Erkek zeki olduğu için kadından daha başarılı olur.					
7	İş yaşamında erkeğe öncelik verilmelidir.					
8	Ev işleri (ütü, bulaşık, evin toplanması, temizliği, çocuk bakımı gibi) kadının sorumluluğudur.					
9	Siyaset "erkeksi" bir alandır.					
10	Kadının özgürlüğü her zaman erkeğin denetiminde olmalıdır.					
11	İş yaşamında üst düzey görevler erkeğe göredir.					
12	Erkek kadından her zaman bir adım öndedir.					
13	Erkek matematik ve fen alanındaki mesleklerde kadından daha başarılıdır.					

Ek-8. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği İçin Kullanım İzni

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ ETİK KURUL BAŞKANLIĞINA

Üniversitenizde Sağlık Bilimleri Enstitüsünde Sosyal Pediatri bölümünde yüksek lisans yapmakta olan Döndü Nilay Yıldırım'ın tez çalışmasında tarafıma ait olan Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ölçeğinin kullanılmasında herhangi bir sakınca yoktur.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

17/02/2022

Doç. Dr. Çetin TORAMAN

ÖZGEÇMİŞ

Ünvanı, Adı, Soyadı **:** Döndü Nilay PENEZOĞLU

Doğum Tarihi

Doğum Yeri

e-mail

Telefon

Bölümü

Yabancı Dil

Öğrenim Durumu

2015-2019 Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı & Hastalıkları Uzmanlığı

2008-2014 Hacettepe Üniversitesi Kastamonu Tıp Fakültesi

2003-2007 Ankara Atatürk Lisesi

1995-2003 Şehitlik İlköğretim Okulu

Çalıştığı Kurumlar

Hitit Üniversitesi Çorum Eğitim Araştırma Hastanesi, ÇORUM, 2014

Pursaklar Devlet Hastanesi, ANKARA, 2019- 2020

Kağızman Devlet Hastanesi, KARS, 2020-222

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları (2022- halen)

Staj Bilgileri

2012, Temmuz Psychiatrisches Krakenhaus, Rickling

Kongreler

Dokuz Eylül Üniversitesi 2010, İZMİR Tıbbın Geleceği: Genetik

Dokuz Eylül Üniversitesi 2011, İZMİR Onkolojide Güncel Yaklaşımlar

Akdeniz Üniversitesi 2011, ANTALYA Birinci Basamağa Yönelik Pediatri

Hacettepe Üniversitesi, ANKARA Tıpta İnsan Bilimleri Kongresi

- 2008, Sunum
- 2009, Poster
- 2010, Poster

Milli Pediatri Derneği, Çocuk Hekiminin Bir Günü, 2018 - Poster

Milli Pediatri Derneği, Türkiye Milli Pediatri Kongresi, 2018 - Poster

15. Çocuk Acil Tıp ve Yoğun Bakım Kongresi, 2018 – Sözlü Bildirim

16. Uluslararası Metabolik Hastalıklar ve Beslenme Kongresi, 2019 - Poster

17. Milli Pediatri Derneği, Çocuk Hekiminin Bir Günü, 2021

18. 16. Ulusal Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları ve Bağışıklama Kongresi, 2023

Yayınlar

1. Selbuz S, Kırsaçlıoğlu CT, Kuloğlu Z, Yılmaz M, Penezoğlu N, Sayıcı U, et al. Diagnostic workup and micronutrient deficiencies in children with failure to thrive without underlying diseases. Nutrition in Clinical Practice. 2019;34(4):581-8.
2. İlarslan NEÇ, Özcan G, Günay F, Döndü NY, Çobanoğlu N. Identification of Patients Diagnosed with Cystic Fibrosis Newborn Screening: Four Year Experience of A Single-Center. Turk Toraks Dergisi. 2019;20:197
3. Yıldırım DN, Ulukol B. İstismara ve ihmale uğrayan bebeğin tanısı ve yönetimi. Yalçın SS, editör. İlk İki Yaşta Sık Karşılaşılan Sorunlar. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2021. p.97- 103.
4. Yıldırım DN, Ulukol B. Pnömokok aşıları. Gökçay G, editör. Aşılar. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2021. p.121-5.
5. Yıldırım DN, Ulukol B. çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimleri; Nesiller arası aktarımı. Boran P, editör. Anne Babalığın Çocuk Sağlığının Geliştirimesindeki Önemi. 1.Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2022. P26-31,